



Stereotypen op de Guatemalteekse televisie

Spanningen tussen inheemse identiteit en emancipatie in Chichicastenango, Guatemala

*

Lieke Sanders



Stereotypen op de Guatemalteekse televisie

Spanningen tussen inheemse identiteit en emancipatie in Chichicastenango,
Guatemala

Lieke Sanders

Universiteit Utrecht

E-mail: L.A.M.Sanders@students.uu.nl

Collegenummer: 3176002

Begeleider: Marc Simon Thomas

26 juni 2009

De personen op de voorpagina zijn van links naar rechts: Marta (moeder), Marta (dochter) en Yolanda. Ze zitten aan een tafel in hun restaurant waar ze zeven dagen per week werken en kijken naar een *novela* (een Latijns Amerikaanse dramaserie) wanneer ze niets te doen hebben. | Lieke Sanders

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Plattegrond Chichicastenango	6
Inleiding	7
1. Theoretische onderbouwing	12
1.1 Multicultureel Guatemala	12
1.2 Constructie van identiteit	14
1.3 Uitsluiting en discriminatie in een pluriforme samenleving	16
1.4 De antropologie van media	18
1.5 Invloed van televisie op cultuur	19
1.6 Samenvatting	21
2. Context	23
1.1 Guatemala	23
1.2 Chichicastenango	24
1.3 Inheemse bevolking	26
3. Betekenis televisie	29
3.1 Televisie kijken in Chichicastenango	29
3.2 Redenen televisie kijken	32
3.4 Samenvatting	34
4. Sociale werkelijkheid in Chichicastenango	36
4.1 Emancipatie	37
4.2 Inheemse identiteit	41
4.3 Samenvatting	45
5. Inheemse identiteit op televisie	47
5.1 Interpretatie televisiebeelden	47

5.1	Verklaringen voor het tekortschieten	50
5.3	Samenvatting	51
6.	Conclusie	53
	Literatuurlijst	56
	Bijlage 1: Reflectie	59
	Bijlage 2: Resumen (samenvatting in het Spaans)	61
	Bijlage 3: Artikel tijdschrift Entremundos	63
	Bijlage 4: Televisiegids	67

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van mijn bacheloronderzoek waar ik van november 2008 tot en met juni 2009 met veel plezier aan gewerkt heb. Voordat ik u veel leesplezier ga wensen, wil ik eerst een aantal mensen bedanken voor alle steun, medewerking en hun vertrouwen. Dankzij hen was het mogelijk voor mij dit mooie eindresultaat na drie jaar studie Culturele Antropologie neer te zetten. Allereerst wil ik graag mijn begeleider Marc Simon Thomas bedanken, die me tijdens het gehele onderzoeksproces gevolgd, begeleid en geïnspireerd heeft. Gerdien Steenbeek voor haar bezoek aan Chichicastenango en het meedenken over een verbetering in de aanpak van mijn veldwerk. Marinka Teulings en mijn vader Hans Sanders, voor alle steun, vooral door alsmaar te zeggen hoe trots ze op me zijn. Jop Simons, die altijd een luisterend oor had voor al mijn enthousiaste verhalen, maar ook tegenslagen. Lauren Rigter, met wie ik al mijn ervaringen tijdens mijn veldwerkperiode heb gedeeld en die me af en toe weer terug in de Hollandse nuchterheid bracht. Ik bedank Joyce Kootker, voor het meedenken in het structureren van mijn scriptie, wanneer ik met alle onderzoeksdata verspreid over tafel, met mijn handen in het haar in mijn studentenkamer zat. Tot slot alle informanten, die een bijzondere betekenis voor me hebben gekregen en die ik hoop nog eens op te kunnen zoeken, voor al hun gastvrijheid, medewerking, tijd en geduld. In het bijzonder Cesar en Susana voor hun interesse in mijn onderzoek en het introduceren van mij aan de inwoners van Chichicastenango.

Muchas gracias a todos!

Als allerlaatste wens ik u veel leesplezier en interessante inzichten toe,

Lieke Sanders



Kaart 1: Plattegrond Chichicastenango | http://www.lonelyplanet.com/maps/central-america/guatemala/chichicastenango/map_of_chichicastenango.jpg.

Inleiding

“Het imago van televisie behoort niet tot de onze. Discriminatie en de angst voor afwijzing als gevolg van het niet vasthouden aan dit stereotype, verplicht ons in veel gevallen om onze traditionele kleding en de Mayataal achter ons te laten en de manier waarop we leven te vergeten en te vervangen door een oppervlakkige imitatie van een andere cultuur...

- Brenda Zapeta¹

Door mondialisering is de hedendaagse wereld, meer dan ooit, een punt van lokale en mondiale interacties geworden. Het is vaak moeilijk, of zelfs onmogelijk, om het lokale van het mondiale te scheiden. Verschillende culturen staan in contact met elkaar. De Derde Wereld en de Westerse Wereld beïnvloeden elkaar. Er vinden contacten plaats tussen bewoners van voormalige koloniën en de kolonisators. Dit postmoderne raamwerk van hybriditeit, waarin meerdere vormen van overheersing tot uiting komen, wordt uitgebeeld door populaire media zoals *novelas* (Latijns Amerikaanse dramaserie) en films (Benavides 2008:1). Volgens Gerbner (1967 in Kottak 1990) wordt hierin een homogene opvatting gecreëerd van de werkelijkheid. Populaire media voegen volgens hem namelijk de populatie die eraan bloot wordt gesteld bijeen en legt het een gemeenschappelijke set van beelden en symbolen op. Volgens Kottak (1990:12) kan dit gezien worden als het verspreiden van culturele gelijkheden, waardoor de culturele diversiteit verminderd wordt. Hieruit kan afgeleid worden dat de media een belangrijke rol kan spelen in een multiculturele samenleving en in het behoud van cultuur.

In deze scriptie zal de pluriforme samenleving van Guatemala centraal staan. Sinds de onafhankelijkheid van Guatemala (1840), heeft de Guatemalteekse staat de aanwezigheid van inheemse groepen als een probleem beschouwd. Het politieke debat concentreerde zich op de sociale situatie van de *indígenas* (inheemse bevolking) en hoe ze te moderniseren (Rasch 2008:47). Deze groep betreft echter nog steeds een groot deel van de armere bevolking van Guatemala, waardoor de mate van multiculturalisme in Guatemala te betwijfelen is. Daarnaast zijn de *novelas* erg populair in Guatemala, waardoor ik dit als belangrijk voorbeeld zal opnemen in mijn onderzoek. Op deze manier komen populaire media en de vorming van een multiculturele samenleving goed samen. Hierbinnen wil ik gaan kijken in hoeverre het beeld van de *indígenas* ten aanzien van het behoud van de inheemse cultuur terugkomt in de

¹ Entremundos: noticias y comentarios de los derechos humanos y el desarrollo en Guatemala, julio-agosto 2008 edición 41.

beelden die zij zien op de televisie in Guatemala. Het doel hiervan is om kennis en inzicht te krijgen in de rol die televisie speelt in de vorming van een multiculturele samenleving. Bovendien is het onderzoek maatschappelijk relevant omdat deze kennis door organisaties of de overheid toegepast kan worden bij problemen van discriminatie en het vormen van een multiculturele samenleving en zal het belangrijke inzichten leveren in deze problematiek. Guatemala heeft een pluri-etnische bevolking, maar de mate van multiculturalisme, zoals ik eerder heb gezegd, is te betwijfelen. Er is sprake geweest van jarenlange discriminatie van de inheemse bevolking. De vraag die daarom in mijn onderzoek centraal staat is: Hoe beleven *indigenas* het behoud van inheemse identiteit ten aanzien van het medium televisie in Chichicastenango, Guatemala?

Dit heb ik gedaan aan de hand van onderzoeken die al gedaan zijn naar deze thematiek, maar nog belangrijker, aan de hand van het beeld van de *indigenas* zelf en hoe zij hier tegenaan kijken. Om meer inzicht te kunnen krijgen en aanvulling te kunnen geven op al gedane onderzoeken heb ik veldwerk gedaan in het dorp Chichicastenango in Guatemala voor een periode van acht weken. Mijn onderzoeksperiode heeft geduurd van 23 februari 2009 tot en met 17 april 2009. Chichicastenango was een geschikte plaats voor het doen van mijn veldwerk, omdat er een grote inheemse gemeenschap woont. Daarnaast is het verdwijnen van de inheemse identiteit al goed zichtbaar. Droeg voorheen iedereen een *traje* (traditionele kleding), nu zijn dit enkel nog vrouwen, de rok is korter en er worden hakjes onder gedragen (zie foto 1 op pagina 24). Wat deze plek lastiger maakte voor het doen van mijn onderzoek, was dat het een vrij bedrijvig dorp is, waar veel mannen en vrouwen in de weer zijn op de markt en waar hard gewerkt wordt, met als gevolg dat er minder televisie gekeken wordt. Toch maakt dit het interessanter, omdat ik hierdoor veranderingen in het verleden, zoals het minder gaan dragen van de *traje* en dat vrouwen meer zijn gaan werken in relatie kan brengen met de invloed van televisie.

Om data te verzamelen heb ik gebruikt gemaakt van een aantal verschillende onderzoeksmethoden. Ik heb gesprekken gevoerd met de inheemse bevolking. Dit waren vooral vrouwen, omdat zij gezien kunnen worden als ‘cultuurbewaarders’ (Nagel 2003). Mannen dragen hedendaags nauwelijks de traditionele kleding. Daarnaast heb ik gesproken met de burgemeester (Jose Tiriquiz Tiniguar) en zijn secretaris, tevens tolk (Cesar) van het *municipalidad indígena* (het inheemse gemeentehuis) en de directrice van Asdeco (Asociación de Desarrollo Comunitario, een organisatie die bijdraagt aan de ontwikkeling van

Chichicastenango).² Voor beide instellingen is het behoud van inheemse cultuur belangrijk. Ik heb gebruikt gemaakt van (participerende) observaties als data. Zo heb ik met *indígenas* televisie gekeken, met hun op pad geweest, deelgenomen aan dagelijkse activiteiten en gekeken hoe het dagelijkse leven op straat eruit ziet. Dit kon ik goed waarnemen doordat ik tijdens mijn onderzoeksperiode zelf in Chichicastenango woonde. Tot slot heb ik gebruik gemaakt van documentatie ter plekke. Ik heb iedere dag twee kranten gelezen, *Nuestro Diario* (een sensatiekrant) en *Prensa Libre* (een kwaliteitskrant) en artikelen met betrekking tot de regering en inheemse bevolking uitgeknipt. Daarnaast is het tijdschrift *Entremundos*³ een belangrijke inspiratiebron tijdens mijn veldwerk geweest. In dit tijdschrift staat een artikel van Brenda Zapeta, genaamd '*Y cual creen que es nuestra identidad?*' (En wat denkt u dat onze identiteit is?), waarin het verdwijnen van de inheemse identiteit en de invloed van televisie hierop sterk wordt bekritiseerd. Namelijk dat percepties van de eigen (inheemse) identiteit beïnvloedt worden door stereotypen van de perfecte vrouw, afgebeeld in de media. Veel van de uitgezonden Guatemalteekse programma's laten buitenlandse culturen zien en leggen het op ze te volgen. Het brengt het recht en mogelijkheid voor vrouwen naar voren om de inheemse identiteit te bewaren en over te dragen, zodat het niet zal verdwijnen door het cultureel imperialisme. Dit artikel, in het Spaans en Engels toegevoegd in bijlage drie, heb ik met informanten besproken en had ik in de laatste weken van mijn veldwerk als een heilige Bijbel bij me.

In het begin van mijn veldwerkperiode heb ik vooral het onderzoeksgebied verkend. Ik heb veel rondgelopen in het dorp, mensen aangesproken en over mijn onderzoek verteld. Nadat ik enige contacten had gelegd met onder andere Susanna (de krantenverkoopster van Chichicastenango), Juana (mijn achterbuurvrouw) en Cesar (van het *municipalidad indígena*) ben ik gaan kijken naar welke onderwerpen zij benadrukten ten aanzien van mijn onderzoeksthema en ben ik tevens via hun weer aan andere contacten gekomen. In de reflectie, toegevoegd in bijlage één, staan mijn ervaringen als veldwerkster verder beschreven. Het viel me al snel op dat het dragen van een *traje* en het spreken van K-iché (de inheemse taal) belangrijke markers zijn voor het behoud van inheemse identiteit. Hier ging ik me dan ook op concentreren in observaties. Ik heb veel informele gesprekken gehad. Van tevoren bedacht ik dan over welk onderwerp ik het met een informant wilde hebben of stelde ik een

² Alle namen van informanten in deze scriptie zijn hun echte namen. Ik heb ervoor gekozen hun namen te gebruiken, omdat ze niet wensten geanonimiseerd te worden.

³ *Entremundos*: noticias y comentarios de los derechos humanos y el desarrollo en Guatemala, julio-agosto 2008 edición 41. Dit is een Guatemalteeks tijdschrift, waarin in deze editie aandacht wordt besteed aan cultuur en diversiteit in Guatemala.

korte topiclijst op. Ik benadrukte meestal in gesprekken met informanten dat ik ze niet ging interviewen, maar een gewoon gesprek met ze wilde hebben, dus als zij dingen op te merken hebben dit altijd mochten zeggen. Deze informatie legde ik dan vast door tijdens de gesprekken notities te maken en deze later uit te werken. Ik heb altijd van tevoren gevraagd of dit goed was en of het goed was als ik deze informatie voor mijn thesis zou gebruiken, waar mijn informanten gelukkig altijd mee instemden. Soms ging ik spontaan langs bij informanten, om gewoon even een praatje te maken en een afspraak te maken voor een volgend gesprek. Vervolgens noteerde ik dan wat ze aan hadden, wat ze aan het doen waren en waar we over gesproken hadden. Dingen die me op straat opvielen noteerde ik ook in mijn notitieboekje, die ik altijd bij me had. Tijdens mijn veldwerk, bij het maken van de veldwerkrapportages, keek ik iedere keer welke informatie ik al had, welke nog miste en dacht ik na over een voorlopig antwoord op de deelvragen. Later, toen ik weer terug was in Nederland, heb ik deze resultaten gekoppeld aan alreeds bestaande theorieën waardoor ik een analyse kon trekken die ik in deze scriptie ga beschrijven.

Hierbij ga ik eerst in hoofdstuk één in op een aantal theoretische noties om begrippen goed aan te kunnen duiden. Zo ga ik in op de mate van multiculturaliteit in Guatemala, hoe identiteit geconstrueerd wordt, hoe minderheidsgroepen omgaan met een ondergewaardeerde identiteit, wat voor rol de media speelt binnen de antropologie, waarom het belangrijk is naar televisiebeelden te kijken en dit hoofdstuk zal ik afsluiten met aantal theorieën over de invloed van televisie op cultuur. Vervolgens ga ik in hoofdstuk twee in op de context van Guatemala, in het bijzonder *indígenas* in Chichicastenango. Vervolgens ga ik in hoofdstuk drie tot en met vijf in op mijn veldwerkbevindingen en zal ik deze in de conclusie koppelen aan verschillende theorieën over de constructie van identiteit, uitsluiting en discriminatie en de invloed van televisie op cultuur. In hoofdstuk drie wordt ingegaan op de betekenis van televisie; wat verschijnt er op de televisie en waarom wordt er gekeken. In hoofdstuk vier ga ik in op de sociale werkelijkheid in Chichicastenango; wat denken *indígenas* over hun eigen positie op de maatschappelijke ladder, wat is het belang van het behoud van de inheemse identiteit en op wat voor manier is deze nog belangrijk bij hun eigen emancipatie? In hoofdstuk vijf ga ik tot slot in op hoe *indígenas* televisiebeelden interpreteren en hoe zij het tekortschieten van inheemse identiteit op televisie verklaren. In hoofdstuk 6 zal de conclusie van dit onderzoek besproken worden (een samenvatting in het Spaans hiervan is toegevoegd in bijlage twee) en hoop ik een antwoord te geven op de hoofdvraag die bevredigend zal zijn voor Cesar, Juana, Elize, Angela, Anamarisa, Ana-Maria, Marta en haar dochter tevens

genaamd Marta, Yolanda, de burgemeester van het *municipalidad indígena*, de directrice van Asdeco en alle andere mensen die ik heb gesproken of wonen in Chichicastenango.

1. Theoretische onderbouwing

1.1 Multicultureel Guatemala

Sinds de onafhankelijkheid van Guatemala (1840) heeft de Guatemalteekse staat de aanwezigheid van inheemse groepen als een probleem beschouwd (Rasch 2008:47). Het politieke debat concentreerde zich op het sociale probleem van de *indígenas* en stelde de vraag hoe ze te moderniseren, gericht op rassenvermenging en culturele assimilatie. De staat uitte het verlangen om een Guatemala voor iedereen te creëren. Er werden echter geen pogingen gedaan om de inheemse bevolking in de natiestaat op te nemen, om een nationale cultuur te creëren of om een ideologische hegemonie op te richten (Grandin 1997:23). Met als gevolg dat de inheemse bevolking zich niet kon identificeren met de instellingen van de staat, maar in plaats daarvan lokale etnische identiteiten ging uitdrukken. Arévalo en Arbenz, die Guatemala in de periode van de zogenoemde ‘tien jaren lente’ (1944-1954) regeerden, baseerden hun beleid op essentialistische noties van cultuur en inheemse identiteit. In deze periode werd het fundament gelegd voor hedendaagse inheemse organisatie op het lokale en nationale niveau. Het was tevens de eerste keer dat de staat actief probeerde de inheemse bevolking bij Guatemalteekse natie te betrekken. Later, in de jaren zestig tot midden jaren tachtig, ontstond er een intern conflict die in de periode tussen 1978 en 1982 zijn piek bereikte, ook wel ‘*La Violencia*’ genoemd. Deze periode werd gekenmerkt door militarisering en geweld, waarin de staat zich probeerde te distantiëren van zijn inheemse burgers (Rasch 2008:59).

De terugkomst van het burgerrecht in 1986 zorgde voor meer mogelijkheden voor de organisatie van Maya’s en legde de basis voor lange en moeilijke vredesonderhandelingen, waarin de inheemse bevolking actief participeerde. De Maya-beweging droeg hier aan bij door het creëren van een gedeelde Maya-identiteit, gebaseerd op een aantal algemene kenmerken, zoals taal en traditionele kleding. Tegelijkertijd trotseerde deze beweging het idee van de homogene natiestaat, ze vereiste etnische rechten en constitutionele erkenning voor het multiculturele karakter van Guatemala. De vredesakkoorden, in het bijzonder het akkoord jegens identiteit ook wel bekend als ‘*accord on identity*’ getekend in 1995 (Agreement on rights and identity of indigenous people 1996), markeerde het begin van een debat over hoe Guatemala verbeeld kon en moest worden. Het akkoord representeerde het nationale discours van multiculturalisme in Guatemala. Door het mobiliseren van bepaalde elementen van de

inheemse cultuur, hoopte de Maya-beweging de Maya's te verenigen en te *empoweren*, om een meer actieve rol in de Guatemalteekse politiek en economie te nemen. Zo kon Guatemala in de richting van cultureel pluralisme gedreven worden, waardoor de inheemse bevolking toegang zou krijgen tot economische en politieke instituties aan de ene kant, en specifieke etnische rechten aan de andere kant (Fischer 1996:51-74).

Indígenas behoren echter nog steeds tot de armere, minder bedeelde bevolking van Guatemala, *ladinos* (de Spanjaarden die zich in de koloniale tijd in Guatemala gevestigd hebben) gebruiken minderwaardige termen en *indígenas* hebben het gevoel dat *ladinos* op hen neerkijken (Rasch 2008). Hier zal ik later in hoofdstuk twee en de empirische hoofdstukken verder op ingaan. Het akkoord jegens identiteit representeert het nationale discours van multiculturalisme en men verwachtte enkele vooruitzichten sinds de ondertekening van dit akkoord. Toen dit akkoord er kwam was dit een grote verrassing voor de inheemse bevolking, niemand had dit verwacht. De Maya-beweging had voor elkaar gekregen dat Guatemala gezien kan worden als multicultureel en speelt een belangrijke actor in hedendaags Guatemala. Om het akkoord te bereiken moesten er constitutionele hervormingen plaatsvinden. Deze zijn echter nog steeds niet gedaan en er is zelfs tégen gestemd, tot grote teleurstelling van de *indígenas*.⁴ Hierdoor kunnen er vragen worden gesteld bij de kwaliteit van multicultureel Guatemala en is een groep die ongeveer de helft van de bevolking betreft nog steeds een minderheidsgroep. De Maya-beweging vormt dus een belangrijke actor in het denken over multicultureel Guatemala. Formeel heeft het belangrijke dingen kunnen bewerkstelligen, zoals etnische rechten, toenemende acceptatie van het dragen van traditionele kleding en toenemende economische en politieke participatie door *indígenas*. Aan de andere (informele) kant schijnt echter dat niet iedereen kan genieten van gelijke rechten en van het multiculturele karakter van Guatemala, dat de Guatemalteekse regering zegt er te zijn. Op deze kant zal ik me richten in deze thesis. In de vorming van een multiculturele samenleving vormen diversiteit en uiting van culturele identiteit een belangrijke rol. Daarom zal ik in de volgende paragraaf ingaan op dit identiteitsbegrip. Wat is dit? Hoe wordt dit geconstrueerd en welke spanningen kan dit opleveren?

⁴ Universiteit Utrecht, college gegeven door Elisabet Rasch op 9 januari 2009, gebaseerd op haar proefschrift *Representing Mayas: indigenous authorities and the local politics of identity in Guatemala* (2008).

1.2 Constructie van identiteit

De laatste tijd is 'identiteit' een belangrijk en interessant begrip dat in de sociale wetenschappen, maar ook in het dagelijkse leven veel aandacht krijgt. In veel mediaberichten over het multiculturele discours komt dit vage en lastig te omschrijven begrip alsmaar naar voren. Zo wordt er in de Guatemalteekse krantenberichtgeving bijvoorbeeld gesproken over sociale cohesie projecten vanuit de regering, gevallen van discriminatie, mayadorpen waarin een scheiding tussen de inheemse bevolking en de niet-inheemse bevolking zichtbaar is. Volgens Gloria Wekker (1998) wordt er in mediaberichten vaak gesproken over 'wij' en 'zij', waarin constructen van identiteit, gender en etniciteit niet weg te denken zijn. Hierin wordt een duidelijke scheiding gemaakt tussen twee groepen, waarin identiteit iets is dat je hebt of bent, een vaststaand iets, maar dit is echter niet zo gemakkelijk als het lijkt. Haar artikel gaat echter over de Nederlandse multiculturele samenleving, wat natuurlijk een geheel andere situatie is. Toch wil ik het hier graag bespreken, omdat er het hebben van een minderheidsidentiteit, waar de *indigenas* van Guatemala ook mee handelen, goed in beschreven wordt. Om dit te kunnen begrijpen zal ik hier dieper ingaan op het begrip 'identiteit', hoe dit geconstrueerd wordt en wat voor strijd dit met zich meebrengt. Wekker duidt identiteit als volgt aan (Brah 1996; Hall 1991; Jenkins 1996; Woodward 1997 in Wekker 1998:39): "Identiteit, het door een individu zorgvuldig in elkaar geknutselde, voortgaand gevoel over zichzelf is tegelijkertijd hoogstpersoonlijk en sociaal, en komt tot stand in en door cultuur". Dit benodigt echter nog enige uitleg. Het is een proces, als iets in wording met een relatie tussen de constructie van het 'zelf' en de 'ander'. Daardoor is het een niet-vaststaand begrip. Het is iets wat altijd veranderlijk en in beweging is, en plaats- en contextgebonden is. Mensen ontwikkelen een identiteit door de tijd heen, maar deze identiteit zal ook weer verschillend zijn naargelang op welke plaats en met welke mensen iemand zich bevindt. Identiteit komt echter in een aantal spanningsvelden tot stand (Wekker 1998).

Identiteit wordt namelijk gevormd door een set van toegeëigende eigenschappen, maar ook door toegeschreven eigenschappen. Hierdoor is een individu niet altijd vrij in het vormen van zijn of haar identiteit. Inheemse groepen in Latijns Amerika handelen zo bijvoorbeeld met een minderheidsidentiteit en hebben te maken met allerlei invloeden van dominante groepen. Datgene wat anderen ons toeschrijven is een belangrijke actor in de vorming van het zelfbeeld. Iemands nationaliteit, etniciteit, gender, seksuele voorkeur, sociale klasse, geloof, ouderlijke rol, beroep en uiterlijk maken tegelijkertijd deel uit van iemands identiteit. Sociale classificatie, gedragsverwachtingen en individuele handelingen spelen een grote rol hierbij.

Deze processen vinden tegelijkertijd plaats en beïnvloeden elkaar. Doordat niet iedereen kan genieten van gelijke rechten, zoals *indígenas* in Guatemala, kunnen mensen beperkt worden in hun individueel handelen. Deze bronnen, waar mee een individu zijn identiteit construeert, kunnen in tegenspraak zijn met elkaar, wat een identiteitsconflict oplevert. Zo zal in hoofdstuk vier van deze scriptie naar voren komen dat ook *indígenas* hiermee handelen. Aan ‘het *indígena* zijn’ zitten bepaalde verwachtingen verbonden die niet iedereen altijd kan of wil waarmaken. Door individueel te handelen en geen traditionele kleding meer te dragen of door een bepaalde beroepskeuze, wordt iemand niet meer gezien als *indígena*.

De vorming van identiteit is daarnaast beïnvloed door ervaringen in het verleden, het heden en verwachtingen in de toekomst. Historische structuren vormen groepsidentiteiten en ‘*imagined communities*’ (een gedeeld verleden en een gemeenschappelijke toekomst) waar individuen deel van uitmaken (Wilson 1995:12). Zo staat de perceptie van sociale identificatie van iemand in relatie tot een groep mensen, tot de groepsidentiteit (Ashforth and Mael 1989:20). Identificaties opgelegd door dominante culturen en discoursen, afhankelijk van plaats en tijd, kunnen persoonlijke identiteiten tegenspreken en beïnvloeden welke identiteiten dominant worden. De combinatie van discoursen in het heden en verleden bepaald de *agency* van een individu om te kiezen (Ghorashi 2001:26-27). Volgens Hogg en Terry (2000:123) categoriseren mensen zichzelf binnen groepen op basis van een bepaald prototype binnen de groep. Dit prototype bestaat uit gecombineerde eigenschappen van leden uit de groep. Door identificatie hiermee vormen mensen een afstand tussen zichzelf en andere groepen. Volgens Ashfort en Mael (1989:22) krijgt een persoon zelfvertrouwen door zich te identificeren met dit prototype en te voldoen aan het voorgeschreven gedrag en overtuigingen. Hierdoor worden groepslidmaatschap en -identiteit een belangrijk onderdeel van de persoonlijke identiteit.

Als er gesproken wordt over identiteit in een multiculturele samenleving, gaat het daarom onvermijdelijk over dominante opvattingen van identiteit die een stempel opdrukken en andere opvattingen versluieren (Wekker 1998). Het gaat soms zelfs zo ver dat het conflict teweegbrengt wanneer een persoon niet de dominante opvattingen over identiteit aanhangt. Negatieve labels zijn gauw verworven voor leden van etnische minderheidsgroepen, maar minder gemakkelijk kwijt te raken. Daarom zegt Wekker (1998:41): “Bij identiteit in een multiculturele samenleving gaat het dus altijd onvermijdelijk ook over machtsverhoudingen”. Deze machtsverhoudingen veroorzaken uitsluiting en discriminatie van de minderheidsgroep. In de volgende paragraaf ga ik daarom in op hoe leden van minderheidsgroepen hiermee omgaan.

1.3 Uitsluiting en discriminatie in een pluriforme samenleving

Er bestaan verschillende vormen in het spreken over een multiculturele samenleving. In deze scriptie hang ik echter de vorm van Rogers aan die luidt als volgt (Rogers 1996 in Wekker 1998: 44): “multiculturalisme belicht de culturele diversiteit en de meervoudige standpunten, die vormgeven aan de ervaringen en identiteiten van mensen...multiculturalisme betreft de wijze waarop de sociale structuur dergelijke ongelijkheden creëert en in stand houdt.” Als kritisch punt van Wekker valt me haar opmerking op dat witte mensen vaak gezien worden als neutraal, terwijl er tegelijkertijd een grote normaliserende en idealiserende werking van witheid uitgaat. Deze vormt namelijk de dominante groep, waar vaak de normen en waarden voor een gehele natie uit bestaan. Zo kaart zij een aantal punten uit de lijst van McIntosh (1992: 73-75 in Wekker 1998: 45) aan die dit mooi illustreren: “Ik kan de televisie aanzetten of de krant openslaan en zien dat mensen van mijn etniciteit veel en positief gerepresenteerd worden. Ik kan er zeker van zijn dat mijn kinderen onderwijsmateriaal gebruiken, dat bewijst dat hun etniciteit bestaat. Ik kan gemakkelijk academische cursussen en instituties vinden die alleen aandacht schenken aan mensen van mijn etnische groep. Mij wordt nooit gevraagd om te spreken voor alle mensen van mijn etnische groep. Ik kan het me permitteren om de taal en de gewoonten van mensen van andere etnische groepen te negeren, zonder dat ik daarvoor binnen mijn eigen cultuur afgestraft wordt.” Deze punten zullen naar voren komen in de empirische hoofdstukken (hoofdstuk drie, vier en vijf), waaruit zal blijken dat de inheemse bevolking van Guatemala niet profiteert van deze normaliserende voordeelpositie. Daarom hebben ze om te gaan met een minderheidsidentiteit.

Hoe een persoon met deze minderheidspositie omgaat, kan echter verschillende vormen aannemen. Door in een minderheidspositie te staan kunnen immigranten en andere niet-dominante culturele groepen een minderheidsidentiteit ontwikkelen. Deze identiteit is gebaseerd op hun culturele verschil (Chrysochoou 2007:20). De minderheidsidentiteiten kunnen trots en mobilisering brengen, waarin homogenisering tegen wordt gegaan en culturele diversiteit benadrukt wordt (bijvoorbeeld Franse Canadezen). In de meeste gevallen echter worden ze ondergewaardeerd. Deel uitmaken van een culturele minderheid kan dan je positie op de sociaaleconomische ladder en binnen de symbolische hiërarchie van culturen bepalen. De constante confrontatie dat iemand tot een minderheidsgroep behoort kan serieuze psychologische consequenties hebben. Leden van ondergewaardeerde groepen hebben dagelijks met deze situatie te maken. De reactie van mensen op dergelijke situaties kan uiteenlopen van passiviteit en psychologische terugtrekking tot een totale afsluiting van de

maatschappij (Swim, Cohen and Hyvers 1998 in Chrysochoou 2007:21). Al deze verschijnselen kunnen marginalisatie tot gevolg hebben. Men kan bijvoorbeeld overgevoelig worden voor andermans gedrag en hoe ze behandeld worden. Een lid van een minderheidscultuur kan twijfelen of een bepaalde gebeurtenis in relatie staat met zijn persoonlijkheid, of dat het komt door zijn gestigmatiseerde status. Dit fenomeen wordt ook wel *'attributional ambiguity'* (Crocker and Major 1989 in Chrysochoou 2007:21) genoemd, en kan problemen leveren in dagelijkse interacties waarin mensen overgevoelig zijn voor verwerping. Dit kan tot gevolg hebben dat mensen interacties mijden en niet volledig deelnemen in de maatschappij. Er is hierbij dan tevens spraken van *'rejection sensitivity'*, wat weer kan leiden tot *'self-fulfilling prophecy'*. Hierbij lokt men reacties uit die hun aanvankelijke vermoedens van afwijzing doen bevestigen. Mensen behorend tot ondermijnde groepen zullen waarschijnlijk een *'stereotype threat'* ervaren. Ondergewaardeerde identiteiten worden geassocieerd met een set van negatieve stereotypische gedachtes over mogelijkheden, kenmerken en gedragingen. Mensen zijn zich hier bewust van en kunnen bang zijn dit door hun gedrag te bevestigen. Ook dit kan leiden tot *'self-fulfilling prophecy'*.

Wanneer mensen geconfronteerd worden met een ondermijnde sociale identiteit zijn er twee manieren van aanpak (Chrysochoou 2007:22-23). De mensen die geloven in de *'permeability of boundaries'* zullen een strategie van individuele mobiliteit aannemen. Zij zullen dan hun status willen verbeteren door een lid te worden van de *'high-status group'*. Deze groep zal dat toelaten om verschillende redenen: op die manier bewijzen ze dat ze iets doen voor leden van de minderheidsgroep, er kan worden aangegeven dat de grenzen tussen de groepen geopend zijn en door het benadrukken van individualiteit bij leden van de minderheidsgroep kan conflict tussen groepen worden voorkomen. Wanneer deze individuele mobiliteit alsnog niet werkt voor iemand, is de kans op marginalisatie groot. Mensen willen niet meer terug naar hun eigen groep of ze worden geweigerd door hun eigen groep. De mensen die geloven in de *'impermeability of boundaries- social change belief system'* zullen een sociaal creatieve strategie aannemen. Deze strategieën doen hen zich tijdelijk beter voelen maar zijn gebaseerd op structurele condities. Voorbeelden van deze strategieën zijn het vinden van nieuwe dimensies van vergelijking, het herdefiniëren van de waarde van de bestaande dimensie van vergelijking en het stoppen van vergelijken met de *'high status group'* en andere, lagere groepen ter vergelijking nemen. Wanneer men de ongelijkwaardige relatie als ongelegitimeerd ziet en mogelijkheid tot verandering inschat, zullen zij strategieën van sociale competitie aannemen zoals demonstraties, politiek lobbyen of terrorisme, revoluties en oorlog. Het kiezen van een strategie is niet alleen bepaald door individuele voorkeur maar

hangt bijvoorbeeld ook af van de geloofssystemen van de dominante en niet-dominante groep, de percepties op openheid van grenzen en de interne status van het groeps lid.

Ik ga hier vooral in op handelingen vanuit de niet-dominante culturele groep, belangrijk hierbij is echter dat al deze acties in relatie staan met handelingen en opvattingen van de dominante groep. De reden dat ik hier enkel inga op handelen vanuit de niet-dominante groep is omdat dit mijn onderzoekspopulatie betreft en dat ik later mijn onderzoeksbevindingen zal koppelen aan de theorieën die hierboven genoemd zijn. Tot slot in dit hoofdstuk ga ik nu in op de antropologie van media en de invloed van televisie op cultuur.

1.4 De antropologie van media

Waarom is het nu belangrijk om binnen de antropologie aandacht te besteden aan televisiebeelden? Volgens Abu-Lughod (1997:110) zijn veel studies naar populaire cultuur, en in het bijzonder die naar televisie, teleurstellend. Ze bieden geen diepgaande inzichten in het menselijke welzijn, of in de sociale, culturele, en politieke omstandigheden van gemeenschappen, wat een vereist doel is binnen de antropologie. Vervolgens zegt Abu-Lughod (1997) dat we alleen het juiste uitgangspunt voor etnografisch werk kunnen vinden in het veld en in kwalitatief onderzoek. Alleen op die manier kan het belang van televisiebeelden als een alomtegenwoordige aanwezigheid in het leven en de verbeelding van mensen in de hedendaagse wereld volgens haar bevestigd of weerlegd worden. Wanneer televisie serieus wordt genomen als sociale factor, kunnen we ons echter afvragen wat antropologen hierbinnen te bieden hebben. Volgens Spitulnik (1993) zijn antropologen het debat binnen de studies naar media en de relevantie van televisie hierbinnen al voorbij. Antropologen zien mediaprocessen, -producten en het gebruik ervan namelijk als complexe delen van de sociale werkelijkheid. De interpretatie van mediabeelden staat in relatie met de culturele, sociale en historische omstandigheden van mensen (Spitulnik 1993). Rofel (1994) beargumenteert dat het noodzakelijk is om de ervaringen van media te bestuderen, omdat het kijken van televisieprogramma's is verstrikt binnen andere sociale velden van betekenisgeving en macht. Televisieprogramma's worden namelijk vaak door specialisten geproduceerd die een andere sociale status dan kijkers hebben, ze zijn vaak ook uit een andere klasse afkomstig (meestal uit stedelijke, rijkere gebieden). Ze hebben nationale en soms transnationale identiteiten en een grote sociale binding aan de samenleving. Ze werken binnen structuren van macht en organisaties die gebonden zijn aan nationale en commerciële belangen. Wat interessant

hieraan is, is dat televisiebeelden voor veel kijkers vaak ergens anders geproduceerd worden en vervolgens gekeken worden in lokale huishoudens, gemeenschappen en naties. Ook al zou het uiteindelijk helpen de Latijns Amerikaanse identiteit te versterken en een gemeenschappelijk nationaal gevoel te creëren (Sanabria 2007:343), is televisie toch erg interessant. De manier waarop het materiaal verschaft, waar vervolgens naar gekeken wordt, geïnterpreteerd wordt, en gemengd wordt met lokale kennis, het discours en betekenisgeving levert een interessante bron van informatie voor de rol die de media kan spelen in de vorming van een multiculturele samenleving. Daarom kan er culturele betekenis gehecht worden aan televisiebeelden en zijn ze belangrijk binnen de antropologie.

1.5 Invloed van televisie op cultuur

Het kijken van televisie in Guatemala heeft verstrekkende culturele consequenties. Zoals het ontstaan van een Latijns Amerikaanse identiteit, en het opkomen van een meer homogene, nationale cultuur en een nationaal gevoel van identiteit. Het moet hierbij echter duidelijk zijn dat de populatie waarnaar ik onderzoek heb gedaan niet gerepresenteerd wordt op televisie. Zij kijken daardoor altijd naar andere culturen en identiteiten. Waarbij ik me afvraag of deze consequenties ook voor *indígenas* in Guatemala gelden? Een vraag die in studies naar media vaak centraal staat is de macht van massamedia en de rol ervan als motoren van cultuur. In deze paragraaf zal ik hierop ingaan, om later in de empirische hoofdstukken dit verschijnsel toe te kunnen passen op de onderzoeksgroep.

Als eerste bestaan er verschillen in de interpretatie van televisiebeelden tussen gender, klasse, raciale en etnische denkbeeldige lijnen (Goldstein 2003:101 in Sanabria 2007:341). Doordat grote aantallen mensen uit verschillende klassen en met verschillende culturele achtergronden ernaar kijken, kunnen mensen die gewoonlijk weinig mogelijkheden hebben om in contact te komen met mensen uit andere landen, klassen of culturele achtergronden een beeld hiervan krijgen. De invloed van televisie op dagelijkse gesprekken is enorm groot (Fachel 1985 in Vink 1988:227). Met name de arbeidersklasse neemt de onderwerpen en het taalgebruik van televisie over in gesprekken. Publiek uit de arbeidersklasse hecht een andere waarde aan de beelden dan de middenklasse en elite. De identificatie met acteurs en presentatoren kunnen de ogen openen van de arbeidersklasse door het feit dat het leven ook anders kan zijn. Dit kan verschillende gevolgen hebben, waar in de empirische hoofdstukken verder op ingegaan wordt. Zo kan het bijvoorbeeld de hechting aan de sociale wereld in de

weg staan, wat juist een eerste stap naar emancipatie van de arbeidersklasse kan zijn. Vink vindt echter dat televisie niet vervreemdend werkt, maar dat het kan bijdragen tot inzicht in de eigen situatie. Vervolgens zegt Vink wel dat er sprake is van cultureel imperialisme. Tv-producties zijn namelijk niet enkel commerciële handelswaren, het zijn ook culturele goederen (Vink 1988:243). De verschillen in leefomstandigheden zijn geneutraliseerd, en mensen nemen deze als waar aan. Bovendien streeft de elite ernaar zijn visie op de wereld als norm over te brengen. Vink vindt dan ook dat dit tot doel heeft de arbeidersklasse bewust te maken van hun onderdrukking. De betekenis die mensen hechten aan televisiebeelden en de interpretatie ervan moet geplaatst worden in de sociaal-culturele context van de samenleving. Dit zal ik in de empirische hoofdstukken doen en hieruit zal blijken dat mensen door televisie niet alleen een beeld krijgen van andere landen, klassen en culturen, maar hier ook bepaalde interpretaties van de sociale wereld uit verlenen. Manieren die uiteindelijk hun participatie in de samenleving kunnen beïnvloeden.

De tweede culturele rol en consequentie van televisie die hierop aansluit is dat het regionale en culturele verschillen binnen landen meer gelijkmaakt. Door het uitzenden en reconstrueren van nationale tradities kunnen massamedia een bijdrage leveren aan het ontstaan van een meer homogene nationale cultuur en wellicht aan een meer samenhangend gevoel van nationale identiteit. Zo dragen *novelas* bijvoorbeeld bij aan het vormen van een latino identiteit en gemeenschapsgevoel volgens Sanabria (2007:343). Kottak (1990:15-16, 36-37) geeft hier een goed voorbeeld van:

*‘Millions of Brazilians...formerly excluded by isolation and illiteracy now have joined in a single national communication system. They now have better access than ever to distinctive Brazilian themes and representations...Working hand in hand with the federal government, Brazilian television has helped spread a changing image of the nation – from rural-regional to urban-national...The theme of national integration was a central point of agreement between military government policies and Globo’s objectives of undermining regional traditions and stimulating national mass consumption.’*⁵

Volgens Vink (1988:220) echter, wordt televisiepubliek uitsluitend gezien als consument, zonder enig belang voor het kijkende publiek. Het doel van de televisie-industrie is dan ook een zo groot mogelijk publiek bereiken. Het gevaar hiervan is dat kijkers als

⁵ Globo’s is Rede Globo, het grootste en belangrijkste televisienetwerk van Brazilië.

gelijken worden gezien. Ook volgens Gerbner (1967 in Kottak 1990) wordt op de Latijns Amerikaanse televisie een homogene opvatting gecreëerd van de werkelijkheid. Het voegt de populatie die eraan bloot wordt gesteld bijeen en legt een gemeenschappelijke set van beelden en symbolen op. De wereldwijde uitzaaing van televisie wordt volgens Kottak (1990:12) vaak gezien als het verspreiden van culturele gelijkheden en daarbij komend, het verminderen van culturele diversiteit. Dit zijn oude bronnen, maar geven goed de theoretische discussie weer over de rol van de media in de vorming van een multiculturele samenleving.

1.6 Samenvatting

De inheemse bevolking van Guatemala heeft al jarenlang te maken met uitsluiting en discriminatie. De Maya-beweging heeft hiervoor etnische rechten, toenemende acceptatie voor het dragen van de *traje* en toenemende economische en politieke participatie door *indigenas* kunnen bereiken. Echter kan niet iedereen van het multiculturele karakter, dat de regering beweert er te zijn, genieten. Inheemse identiteit speelt een belangrijke rol hierin. Deze identiteit wordt gevormd door een set van toegeëigende en toegeschreven eigenschappen, in relatie tot de eigen groep en de ander, afhankelijk van tijd, plaats en context. Door identificatie met een waardig prototype van de groep zijn groepslidmaatschap en -identiteit een belangrijk onderdeel van de persoonlijke identiteit. Doordat *indigenas* niet kunnen genieten van gelijke rechten, worden zij beperkt in het toe-eigenen van eigenschappen. Identificaties kunnen zo opgelegd worden door dominante culturen en kunnen persoonlijke identiteiten tegenspreken. Bij identiteit in een multiculturele samenleving gaat het daarom over dominante opvattingen en machtsverhoudingen. Deze veroorzaken uitsluiting en discriminatie van de minderheidsgroep. De constante confrontatie met het behoren tot een minderheidsgroep kan serieuze psychologische consequenties hebben. Van passiviteit, psychologische terugtrekking tot een totale afsluiting van de maatschappij met marginalisatie tot gevolg.

Vervolgens ben ik in dit hoofdstuk ingegaan op waarom er waarde gehecht kan worden aan televisiebeelden, welke rol antropologen hierin kunnen bekleden en op de invloed van televisie op cultuur. De interpretatie van televisiebeelden staat in relatie met de culturele, sociale en historische omstandigheden van mensen, waardoor antropologen mediaprocessen, -producten en het gebruik ervan zien als complexe delen van de sociale werkelijkheid. Daarom kan er culturele betekenis gehecht worden aan televisiebeelden en zijn ze belangrijk binnen de

antropologie. Door het uitzenden van televisiebeelden kan er bijvoorbeeld een meer nationaal gevoel en integratie ontstaan. Televisie draagt bij aan inzichten in de eigen situatie. Echter legt het tevens een bepaalde levenswijze op, vaak gebaseerd op die van de dominante groep. Hierdoor wordt diversiteit verminderd, waardoor het opleggen van een nationale identiteit om integratie van lagere klassen te bewerkstelligen gezien kan worden als assimilatie. Tijdens mijn veldwerk heb ik gekeken hoe *indígenas* hier tegenaan kijken en in hoeverre dit een rol kan spelen in de vorming van een multiculturele samenleving in Guatemala. In de empirische hoofdstukken (hoofdstuk drie, vier en vijf) ga ik dit beschrijven en hoop ik iets aan deze discussie toe te kunnen voegen. Zijn televisiebeelden een obstakel voor de emancipatie van *indígenas*? Staat het de uiting van hun inheemse identiteit in de weg? Of dient het als een nuttig middel met als doel het openen van de ogen van de lagere klassen? In het volgende hoofdstuk ga ik eerst in op de situatie in Guatemala en Chichicastenango ten aanzien van mijn onderzoeksthematiek.

2. Context

2.1 Guatemala

Guatemala, gelegen in Centraal Amerika en grenzend aan de landen Mexico, Belize, Honduras en El Salvador is een democratie met een pluri-etnische bevolking. Voorheen is Guatemala overwegend door centrumrechtse regeringen bestuurd, maar sinds 2008 is er centrumlinkse regering met als president Álvaro Colom. De bevolking bestaat uit vier verschillende etnische groepen: *ladinos*, *indígenas (mayas)*, *xincas* en *garifunas*. De *ladinos* zijn de Spanjaarden die zich in de koloniale tijd in veel Latijns Amerikaanse landen gevestigd hebben. Zij worden gezien als de blanke, welvarende bevolking van Guatemala. De *indígenas* zijn de inheemse, oorspronkelijke bevolking van Guatemala. Ze dragen traditionele kleding, spreken een van de drieëntwintig inheemse talen en betreffen een groot deel van de armere bevolking. De inheemse bevolking van Guatemala bevindt zich vooral op het platteland en in dorpen. In de steden wonen vooral *ladinos*. Toch woont een aanzienlijk aantal *indígenas* ook in de steden wonen, maar zij dragen vaak niet meer de traditionele kleding en zijn rijker dan de inheemse bevolking in dorpen en op het platteland. De *xincas* is een ander, inheems volk naast de Maya's en behoren ook tot de oorspronkelijke bevolking van Guatemala, dit is echter een veel kleinere groep en de *garifunas* zijn afstammelingen van Afrikanen, ook vermenging van Guatemalteken en Afrikanen worden tot deze etnische groep gezien. Hoewel de grenzen tussen deze groepen vaag zijn en het aantal leden per groep lastig vast te stellen is, construeert de bevolking toch vier categorieën op basis van uiterlijke kenmerken (kleding en huidskleur), cultureel-historische achtergrond en religie, waardoor ik de Guatemalteekse bevolking hier vrij statisch afschilder. Deze groepen zijn echter een cultureel construct, zitten complex in elkaar en zijn absoluut niet zo statisch als ik ze hier voor doe.

Televisieprogramma's in Guatemala worden voornamelijk gemaakt in de hoofdstad, Guatemala stad. Hier zitten de grotere productiemaatschappijen en wonen de eigenaren van omroepen. Daarnaast wordt een groot aantal programma's, uitgezonden op de Guatemalteekse televisie, geïmporteerd uit de Verenigde Staten, of andere Latijns Amerikaanse landen. Een groot aantal komt uit Mexico. Populaire programma's zijn *novelas*, (Amerikaanse) films en het nieuws. In al deze programma's verschijnen voornamelijk blanke mensen met westerse kleding. Voor de promotie van multicultureel Guatemala bestaat er echter sinds juni 2008 TV

Maya. Dit is een zender met programma's die het multiculturalisme promoten, gesproken in verschillende Mayatalen en ondertitelt in het Spaans. Deze zender wordt echter uitgezonden op de kabel, hiervoor moeten mensen betalen waardoor een groot deel van de inheemse bevolking hier geen toegang tot heeft.

2.2 Chichicastenango

Chichicastenango, ook wel Chichi in de volksmond, is gelegen in de hooglanden van Guatemala in het departement Quiche en telt 101.864 inwoners. Het is een kleurrijk dorp door alle traditionele kleding die de mensen dragen en de kleurrijke spullen, zoals kleden, sieraden, groenten en fruit, bloemen, die op de markt verkocht worden. Iedere donderdag en zondag is het marktdag, waardoor er de avond ervoor hard gewerkt wordt op het marktplein. Iedereen is zijn kraampje op aan het zetten en er staan veel eettentjes om de marktlui te voorzien van eten. De markt trekt veel toeristen, maar ook de inwoners van Chichi doen hier hun wekelijkse boodschappen. Ik zie voornamelijk *indigenas* in traditionele kleding lopen, bestaande uit een *corta* (rok) en *güipil* (blouse) met mooie kleurrijke borduursels erop (foto 1, pagina 25). De jeugd draagt vaak een uniform, broek of een *corta* met het uniformvestje of T-shirt erop. Op de markt rennen kinderen rond met kapotte kleren, verrotte tandjes, vieze gezichtjes, hun haren door de war en op blote voeten. Als ik het dorp inloop, zit aan het begin van het centrum, op de hoek van de straat, Susana, de krantenverkoopster van Chichi. Ze zit hier iedere dag onder haar parasolletje. In de verschillende kranten die ik heb gelezen valt me op dat alleen de '*Prensa Libre*' regelmatig artikelen publiceert over *indigenas*, maar in deze artikelen heeft armoede de nadruk. Naast deze krant is in het dorp alleen de '*Nuestro Diario*' verkrijgbaar. Hier staan voornamelijk moorden, berichten over *narcotraficos* (drugsmokkelaars) en ongelukken in.

Als ik iets verder het centrum inloop bevindt zich naast de grote, witte kerk aan de markt het *municipalidad indígena* (zie foto 2, pagina 25). Het is een terracottakleurig gebouw met muurschilderingen van mensen in traditionele kleding. Mensen lopen hier binnen en buiten met hun problemen en ervoor zitten vaak mensen op een bankje niks te doen. Meestal is het vrij rustig, maar soms staan er groepen vrouwen die hun gelijk komen halen bij de inheemse burgemeesters, loopt er een familie binnen met problemen. Mensen met geldproblemen, echtscheidingen, problemen met mannen, vrouwen, kinderen, iedereen kan er terecht met ieder probleem.



Foto 1: Kleding in Chichicastenango | Lieke Sanders



Foto 2: straatbeeld Chichicastenango, met aan de linkerkant het *municipalidad* en de kerk op de achtergrond | Bron: <http://www.inforpressca.com/chichicastenango/foto21.php>.

Helaas kan ik nooit verstaan waar het over gaat, omdat er meestal K-iché wordt gesproken, een van de drieëntwintig inheemse talen van Guatemala. In de kerk zitten *ladinos* en *indígenas* vreedzaam naast elkaar, terwijl dit voorheen altijd gescheiden was, vertelt Cesar (de secretaris van de inheemse burgemeesters) me terwijl we de kerk binnenlopen. Het percentage niet-*indígenas* is echter erg laag, men schat deze op vijf procent, waardoor Chichicastenango gezien wordt als een inheems dorp.

Op een dag liep ik door het dorp om te kijken op welke plekken er naar *novelas* gekeken wordt. Het valt me echter op dat er nauwelijks plaatsen te vinden zijn waar mensen alleen of gezamenlijk naar televisie kijken. Een enkele winkel heeft een televisie waar door het personeel naar gekeken wordt om de tijd te doden. Het is namelijk erg rustig in alle *tiendas* (kleine winkeltjes). Ik ben bij twee kapperszaken langs geweest, een was gesloten, maar een vrouw uit een winkel dichtbij vertelde me dat ze geen televisie hebben en dat de meeste mensen hier in het dorp thuis naar televisie kijken. De andere kapperszaak was open, maar had eveneens geen televisie.

2.3 Inheemse bevolking

In de theoretische onderbouwing heb ik al naar voren laten komen dat *indígenas* tot de armere, minderbedeelde bevolking van Guatemala behoren. Armoede is kenmerkend voor deze groep omdat achtenzeventig procent van de armen inheems is, waarvan vierentwintig procent leeft in extreme armoede⁶. Tevens kindersterfte en ondervoeding komt meer voor onder de inheemse bevolking dan onder de niet-inheemse bevolking. Daarnaast genieten *indígenas* van minder opleiding. Namelijk gemiddeld zijn ze 3.38 jaar naar school geweest en niet-inheemse personen 5.47 jaar. Tevens is 41.7 procent analfabeet, naast 17.7 procent van de niet-inheemse bevolking. Het is echter lastig om specifieke aantallen te geven van het aantal *indígenas* in Guatemala. Officiële bronnen van de overheid schatten de inheemse populatie op veertig procent, terwijl verschillende Maya-activisten het aantal op zestig procent schatten (Fischer 2003:2). Exacte cijfers zijn moeilijk te geven en gecompliceerd, omdat een definitie van wat iemand *indígena* of *ladino* maakt moeilijk te geven is. Het is namelijk mogelijk voor individuen om van etnische groep te veranderen. Een *indígena* kan bijvoorbeeld *ladino* worden, door te migreren naar de steden en handelaar, vakman of docent

⁶ Universiteit Utrecht college Elisabet Rasch gegeven op 9 januari 2009, gebaseerd op haar proefschrift *Representing Mayas: indigenous authorities and the local politics of identity in Guatemala* (2008).

te worden. Toch is dit lastig voor *indígenas*, want in feite zijn afkomst en beroep zo belangrijk voor etniciteit dat het onmogelijk is voor een *indígena* te leven in een stad, te werken als docent en toch geïdentificeerd te worden als *indígena* (Berghe and Primov 1977 in Sanabria 2007:133). Hierdoor is klasse een belangrijke schakel tussen *indígenas* en lage sociaaleconomische positie, waardoor ze volgens Berghe en Primov op de bodem van de economische hiërarchie blijven. Twee quotes, die in het college van Elisabet Rasch naar voren kwamen en zijn gebaseerd op uitspraken van informanten tijdens haar veldwerk in Guatemala, illustreren dit ook: “mensen die niet opgeleid zijn, worden gediscrimineerd [...] dat is de reden dat de *ladino* zich superieur voelt, door de opleiding, als er een *indígena* komt die alleen de lagere school heeft afgemaakt, is het een inferieur persoon” en “de *ladinos* zijn *ladinos* omdat zij in huizen van drie verdiepingen in het centrum wonen en zich vervoeren in auto’s, en wij wonen op het platteland en reizen te voet [...] *ladinos* lopen met zoveel geld op zak, dat ze denken en doen alsof je minder waard bent dan zij zijn”.⁷ Hieruit blijkt dat armoede en opleiding gezien worden als etnische marker en dat klasse dus bepalend is voor etniciteit.

Inheemse identiteit is nog duidelijk zichtbaar in Chichi, zoals ik hierboven heb beschreven. Echter is er ook een duidelijke verdwijning van zichtbaar. Ongeveer twintig jaar geleden werden er geen vesten en t-shirts op de rok van de *traje* gedragen en tevens wordt de inheemse taal steeds minder gesproken. Er zijn echter twee instelling actief die op het behoud hiervan veel aandacht vestigen. Aan de ene kant is dit het *Municipalidad Indígena*, het inheemse gemeentebestuur. Zij staan klaar voor alle inwoners van Chichi en de *alcaldes* proberen ze dan te helpen op basis van eigen ervaringen waarbinnen elementen van de Mayacultuur en religie, zoals *costumbres* (gebruiken) en tradities een belangrijke rol spelen. Naast het helpen van mensen probeert het *municipalidad* de inheemse cultuur te behouden. Daarnaast is organisatie Asdeco actief. Zij zetten zich in voor educatie, gezondheid en het verschaffen van microkrediet. Het behoud van inheemse identiteit is belangrijk voor deze organisatie en zij zetten zich hiervoor in door educatie te geven over rechten. In de *comunidades* (aansluitende gemeentes van Chichi) weten mensen hun rechten namelijk niet, omdat er geen scholen en universiteiten zijn en veel mensen enkel K-iché spreken. Informatie over rechten en het werk van de regering verschijnt in het Spaans en niet in K-iché.

⁷ Universiteit Utrecht, college gegeven door Elisabet Rasch op 9 januari 2009, gebaseerd op haar proefschrift *Representing Mayas: indigenous authorities and the local politics of identity in Guatemala* (2008).

Een groot deel van de inheemse bevolking in Chichi woont in een van de tachtig *cantones* (rurale gebieden), behorend tot Chichicastenango. In deze *cantones* hebben de mensen minder toegang tot onderwijs, waardoor een groot deel enkel K-iché spreekt, laagopgeleid is en armer dan in het centrum van Chichicastenango. Toch is er ook in het centrum veel armoede te zien. Kinderen spelen op straat, hangen rond en hebben niets om mee te spelen. Voor mijn onderzoek ben ik een keer voorgesteld aan een vrouw, bij wie ik thuis werd uitgenodigd. Ik liep een huis binnen, geheel bestaand uit golfplaten. Het was er donker en door een enkel gaatje viel een straaltje licht. In het voorste kamertje stond een bankje met een stoel en een tafel en in het achterste kamertje een groot bed waar het hele gezin slaapt en een televisie. Meer was er niet. In een andere wijk waar ik geregeld ben geweest, iets uit het centrum gelegen in het dal, bestaan de huizen voornamelijk uit klei met een golfplatendak erop. Door de mooie bloemen en groene bomen ziet het er echter erg aangenaam uit.

3. Betekenis televisie

3.1 Televisie kijken in Chichicastenango



Foto 3: televisiemeubel Angela | Lieke Sanders



Foto 4: televisiemeubel Juana | Lieke Sanders

We lopen naar een ruimte waar de televisie op een hoog, smal kastje staat (zie foto 3). Angela en haar zoon nemen plaats op het bed en voor mij wordt een stoel klaargezet. Ik ben wat vroeg dus we kijken eerst nog even naar *las noticias* (het nieuws). Angela vertelt me dat de *novela* ‘*Dame Chocolate*’ (geef me chocola) waarnaar we gaan kijken over geheime recepten gaat. Angela heeft zeven kinderen en haar man is aan het werk. Zelf is ze een *comodrona* (traditionele vroedvrouw). Ze gaat lekker onderuitgezakt op bed liggen, hangend tegen de muur aan. Haar zoon kijkt ook naar de *novela* maar is tijdens het kijken bezig met zijn schoolboeken kافتن. In de rest van de kamer staat nog een bed, twee kasten en een bureau. Als de *novela* begint en we gaan kijken, zegt Angela: “In Nederland heeft zeker iedereen een grote televisie.” Waarop ik antwoord dat die van mij net zo groot is als die van haar.⁸ Angela heeft geen kabel, ze ontvangt alleen kanaal drie en zeven. De *novela* gaat inderdaad over een geheim recept met chocola, waaromheen een drama speelt. De hele dag door zijn er *novelas*

⁸ Observatie en informeel gesprek met Angela op 03-03-09.

op de televisie te zien. In bijlage vier is een krantenknipsel van de gids toegevoegd. De televisie in Guatemala, tenminste diegenen die kabel hebben, ontvangen verschillende kanalen uit Mexico, de Verenigde Staten, Costa Rica en Guatemala zelf. Guatemala heeft de volgende zenders: Canal 11, Veá, Televisiete, Canal 3, Guatevision, TV Azteca en Canal 13, maar op veel Guatemalteekse zenders worden ook programma's uit andere landen uitgezonden. Zo zijn er bijvoorbeeld geen Guatemalteekse *novelas* maar worden er wel veel *novelas* uitgezonden op de Guatemalteekse zenders. De *novela* is een veelbekeken soort programma in Guatemala en door mijn informanten en daarom zal ik hier kort ingaan op wat er in de *novelas* te zien is.

Ze gaan vooral over gecompliceerde relaties en daarnaast komen er problemen in naar voren als drugshandel, alcoholisme en het illegaal verblijven in een ander land. In de *novela* 'Milagros de Amor' speelt religie bijvoorbeeld een belangrijke rol.⁹ Er wordt veel gebeden door mensen uit de kerk. Hierbinnen bestaat echter een onacceptabele relatie tussen de pastoor en een vrouw. Dit gebeurt allemaal stiekem tot een aantal dames van de kerk erachter komen. Zo komen in de meeste *novelas* veel relatieproblemen en gecompliceerde relaties voor. Zo ook in 'Pasiones Prohibidas' waarin twee mannen verliefd zijn op dezelfde vrouw die uit een rijke familie komt. De vrouw trouwt uiteindelijk met één van de mannen, maar is eigenlijk verliefd op een andere man die een kind heeft. In de *novela* 'La hija de Mariachi' heeft een Mexicaanse man een relatie met een Colombiaanse vrouw.¹⁰ De vrouw denkt dat haar vriend heel rijk is, maar dit is hij niet omdat hij *narcotráfico* (drugsmokkelaar) is geweest en veel problemen heeft gehad met de politie waardoor al zijn geld naar advocaten is gegaan. Uiteindelijk komt zijn vriendin erachter, maar ze vindt het niet erg omdat ze zo verliefd op hem is. Tevens heeft de man problemen met het immigratiebeleid in Colombia, omdat hij geen papieren en geen geld heeft. Hierdoor moet hij weer terug naar Mexico. Door deze problemen consumeert hij veel alcohol. Ook de *novela* 'Dame Chocolate' gaat over relatieproblemen. Doña Angela vertelt me dat deze *novela* over een geheim chocoladerecept gaat en dat ze niet kijkt naar *novelas* die slechte invloeden hebben, maar als ik met haar aan het kijken ben zie ik een familiedrama.¹¹ In een scène richt een vrouw bijvoorbeeld een pistool op haar man en familie omdat ze erachter is gekomen dat hij met een andere vrouw is gegaan. Zelfs de *novela* 'Somos tu y yo', die speciaal voor tieners is, gaat hierover. Deze gaat over een jong stel die samen in een bandje zingen, maar de jongen heeft veel aanbidders

⁹ Observatie gedaan op 24-02-09.

¹⁰ Observatie gedaan op 25-02-09.

¹¹ Observatie en interview met Angela op 03-03-09.

waardoor zijn vriendin jaloers is.¹² Verboden, onbereikbare of gecompliceerde liefdes staan centraal in alle *novelas* die ik heb gezien.

Daarnaast spelen in alle *novelas* vrouwen met veel make-up, korte rokjes, veel sieraden en diepe decolletés. Hier wordt ook erg mee geshowd. Zo komt er in de *novela* 'La hija de Mariachi' een fragment voor dat vrouwen in een bar hun sieraden trots aan elkaar laten zien.¹³ In een aflevering van 'Dame Chocolate' is een scène te zien waarin een vrouw zich niet lekker voelt. Een andere vrouw met veel make-up, sieraden, geblondeerd haar en een diep decolleté helpt haar er beter uit te zien waardoor ze zich beter zou gaan voelen. In deze aflevering komt ook een fragment voor dat twee dienstvrouwen weg zwijmelen bij de rijke, knappe man des huizes. De jongste draagt een kort rokje met een schortje voor en hoge hakken eronder.¹⁴ Een aflevering van 'Somos tu y yo' speelt zich voor een groot gedeelte op het strand af. Hierin zijn steeds meisjes in bikini te zien. In de rest van de *novela* is een optreden van het bandje te zien, waarvan de leden en danseressen ook erg schaars gekleed zijn.¹⁵

De Guatemalteekse zenders hebben geen inheemse programma's op TV Maya na. Geen een van mijn informanten is hier echter bekend mee. Toch kijken veel *indígenas* televisie. Naast de *novelas*, zijn films en het nieuws veelbekeken programma's. De zus van Juana, Eliza, vertelt me dat ze vooral naar films kijkt.¹⁶ Thrillers, comedy en drama vindt ze het leukst. Ze kijkt ook soms naar *novelas* als er humor in zit, maar niet naar Mexicaanse *novelas*, want die hebben altijd dezelfde verhaallijn. Marta werkt in het restaurant van haar zus Yolanda en vertelt me dat sinds de economische crisis de klandizie hetzelfde is gebleven, maar dat het altijd vrij rustig is. Als het dan rustig is kijkt ze wel eens naar een *novela* samen met haar zus of dochter en soms kijken klanten tijdens het lunchen ook naar *novelas*.¹⁷ Yolanda kijkt 's avonds als ze thuis is ook nog van 20.00 tot 23.00 uur naar *novelas*. De dochter van Marta, tevens genaamd Marta, volgt drie *novelas* die ieder een uur duren en van maandag tot en met vrijdag uitgezonden worden.¹⁸ Anamarisa en Ana-Maria hebben voorheen heel veel televisie gekeken, voornamelijk naar films en het nieuws, maar hebben nu weinig tijd om televisie te kijken. Angela kijkt iedere dag tussen de middag een uur naar het nieuws

¹² Observatie gedaan op 10-03-09.

¹³ Observatie gedaan op 04-03-09.

¹⁴ Observatie gedaan op 03-03-09.

¹⁵ Observatie gedaan op 10-03-09.

¹⁶ Informeel gesprek met Eliza op 25-03-09.

¹⁷ Informeel gesprek met Marta op 12-03-09.

¹⁸ Gesprek met Marta (dochter) op 18-03-09.

en een uur naar de *novela* ‘*Dame Chocolate*’.¹⁹ De zussen van Cesar kijken vooral naar *novelas*, maar voornamelijk ’s avonds omdat ze overdag druk zijn met de kinderen, het weven van kleding en omdat ze niet willen dat de kinderen het zien. “Dit beïnvloedt hen en ze gaan er dan vragen over stellen”, zegt Julia.²⁰ Juana kijkt meestal naar *novelas* of films. Hoeveel ze echter kijkt is erg afwisselend. Ze zegt vaak dat ze het te druk heeft om televisie te kijken, maar uit een weekschema wat ze een keer voor me heeft ingevuld met welke programma’s ze kijkt en hoelang blijkt dat ze deze week gemiddeld vier en een halfuur per dag televisie heeft gekeken. Ze benadrukte dat ze op zaterdag en zondag weinig tijd had gehad, maar deze dagen heeft ze tevens vijf en een half en vier uur televisie gekeken.²¹ Bij Angela, Juana en de zussen van Cesar valt het me op dat ze erg benadrukken dat ze niet veel kijken vanwege tijdgebrek. Toch blijkt uit het ingevulde schema door Juana dat ze behoorlijk vaak televisie kijkt. Het lijkt wel of deze vrouwen schaamte voelen voor lui zijn of voor het te veel televisie kijken.

3.2 Redenen televisie kijken

Om de betekenis die de inheemse bevolking van Chichicastenango geeft aan de commerciële maar tevens culturele beelden die zij op televisie zien te beschrijven, zal ik hier eerst ingaan op waarom zij televisie kijken. Hiervoor ben ik al ingegaan op wat er te zien is op de Guatemalteekse televisie. *Indígenas* in Guatemala worden wanneer ze naar televisie kijken alsmat geconfronteerd met andere culturen en identiteiten, maar toch kijken ze veel. Uit gesprekken met informanten komen drie redenen naar voren. Een is om te relaxen. *Doña* Angela kijkt na de lunch en gaat lekker onderuit gezakt op het bed zitten. Ze vertelt me ook dat het haar rustmoment van de dag is.²² De zussen van Cesar kijken ook om te ontspannen vertellen ze me.²³ Overdag zijn ze namelijk druk met de kinderen en met weven. De volgende reden is om de tijd door te komen. *Doña* Juana kijkt om de tijd te doden, omdat ze het leuk vindt en ter afleiding: “Ik denk niks, want zo is het gewoon. Ik denk er niets over, omdat ik alleen kijk om de tijd door te komen”, zegt Juana in een interview wanneer ik haar vraag wat ze ervan vindt dat er alleen rijke mensen in *novelas* spelen.²⁴ Ze werkt niet en is vaak alleen met haar dochtertje thuis. Tijdens het kijken is ze vaak dingen aan het doen, zoals voor haar

¹⁹ Gesprek met Angela op 19-03-09.

²⁰ Gesprek met Julia op 02-03-09.

²¹ Observatie en gesprek met Juana op 24-03-09 en 25-02-09.

²² Interview met Angela op 12-03-09.

²³ Gesprek met Cesar en zijn twee zussen op 02-03-09.

²⁴ Interview met Juana op 03-03-09.

dochter aan het zorgen en met pannen en potten aan het rommelen. De vrouwen in het restaurant kijken ook vaak om de tijd door te komen.²⁵ In het restaurant zijn vaak geen gasten en dan gaan ze naar een *novela* zitten kijken. *Doña* Yolanda vertelt me dat ze 's avonds als ze thuis is ook nog kijkt, wat zou kunnen zijn omdat ze het leuk vindt of ter ontspanning. De laatste reden is om meer te zien over andere culturen. De directrice van Asdeco vertelt me dat ze kijkt om te leren over andere culturen.²⁶ Elize vertelt me dat, als ze televisie kijkt, ze vaak denkt dat ze wil vertrekken uit het land. Dat ze andere plaatsen wil leren kennen, het liefst Europa. Dit beïnvloedt haar vanuit films zegt ze.²⁷ Tot slot komt in het gesprek dat ik heb gehad met Ana-Maria ook naar voren dat ze televisie kijkt om nieuwe dingen te zien. “Ik wil dingen zien die we hier niet hebben. Die we nooit kunnen hebben, omdat we de mogelijkheid niet hebben”, zegt ze. Dit brengt volgens haar heel veel goede dingen met zich mee. Zo zien mensen bijvoorbeeld andere werelden, waardoor ze bewust worden van op wat voor andere manieren er geleefd kan worden. Hierdoor zijn volgens haar vrouwen bijvoorbeeld meer gaan werken en hebben ze meer vrijheid. Het brengt echter ook veel slechte dingen zegt ze, zo scheiden mensen sneller.²⁸

Ondanks dat mensen ontspanning zoeken, televisie kijken als tijdverdrijf of het interessant vinden, verschijnen er toch berichten in de media met teksten als: “Waarom moeten wij, inheemse vrouwen, alsmaar naar andere culturen kijken? Waarom zoeken producenten niet in onze eigen cultuur, want deze is ook heel rijk?”²⁹ Waaruit blijkt dat er toch sprake is van onvrede over dit verschijnsel. Dat *indigenas* naar deze andere culturen blijven kijken komt niet alleen omdat ze het interessant vinden, maar het zal hen ook een bepaalde mate van ontspanning leveren. Ze zeggen overigens dat een van de hoofdredenen dat ze kijken is om te ontspannen, wat kan betekenen dat ze andere culturen opzoeken om zichzelf af te sluiten van hun eigen dagelijkse problemen. Deze aanname van afsluiting van de eigen werkelijkheid baseer ik echter op de theorie van Goldstein (2003 in Sanabria 2007:341) en Benavides (2008). Benavides (2008:5) zegt dat televisie in staat is om emotionele ondersteuning en opluchting te bieden aan een continent met enorme armoedeproblemen. Daarom is het volgens hem niet verrassend dat miljoenen Latijns Amerikanen voor ten minste een aantal uur per dag voor de televisie zitten om te kunnen ontsnappen van de moeilijke vraagstukken van het dagelijkse leven. Goldstein (2003) zegt dat het kijken naar *novelas* door

²⁵ Gesprekken met Marta, Yolanda en dochter Marta op 12-03-09.

²⁶ Interview met directrice Asdeco op 16-03-09.

²⁷ Interview met Eliza op 25-03-09.

²⁸ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

²⁹ Entremundos: noticias y comentarios de los derechos humanos y el desarrollo en Guatemala, julio-agosto 2008 edicion 41.

favela-kijkers in Brazilië hen in een andere wereld verplaatst. Namelijk in het leven en problemen van mensen ver van hun eigen leven en problemen. Dit komt echter niet duidelijk naar voren in gesprekken met informanten die ik gehad heb. Dat de inheemse bevolking alsmaar andere culturen zien, of ze zich nu afsluiten van hun eigen dagelijkse leven of niet, kan spanningen met zich mee brengen. Namelijk dat kijkers kunnen gaan verlangen naar dit leven. Immers zegt Sanabria (2007:343) dat het zien van andere klassen en culturen bijdraagt aan het vormen van een latino identiteit en gemeenschapsgevoel. Als kritisch punt plaatst hij hierbij dat de regionale en culturele verschillen binnen landen hierdoor wel meer gelijk worden. Er komt een sterke latino identiteit in de beelden op televisie naar voren, waar *indígenas* in veel opzichten van afwijken.

3.3 Samenvatting

Veel zenders op de televisie in Guatemala zijn buitenlands en de programmering op de Guatemalteekse zenders zijn tevens vaak geïmporteerde programma's uit landen als Mexico en de Verenigde Staten. De *novela* is een veel gekeken genre, waarbinnen gecompliceerde relaties vaak centraal staan. De actrices zijn veelal schaars gekleed, met veel make-up, korte rokjes, veel sieraden en diepe décolletés. Naast de *novela* zijn films en het nieuws veelbekeken programma's. Inheemse identiteit komt hierin niet of nauwelijks naar voren. Hierdoor worden *indígenas* geconfronteerd met andere culturen in identiteiten die veel afwijken van hun eigen identiteit, waneer zij televisie kijken. Toch kijken ze, met als reden om te ontspannen, als tijdverdrijf, omdat ze het leuk vinden of vanwege de interesse voor andere culturen. Dat de inheemse bevolking alsmaar kijkt naar andere culturen kan echter spanningen met zich meebrengen. Kijkers kunnen gaan verlangen naar het leven weerspiegelt in televisieprogramma's. Wat dit hoofdstuk laat zien is dat er een sterke latino identiteit in televisiebeelden naar voren komt. *Indígenas* wijken hier in veel opzichten van af, waardoor het belangrijk is te kijken naar hoe zij televisiebeelden interpreteren om te weten te komen of televisie hen daadwerkelijk een latino identiteit oplegt. Televisie zal hier echter nooit de enige factor in zijn. De kansen die *indígenas* hebben, de mate van discriminatie en hun eigen *agency* spelen hier ook een belangrijke rol in en zullen in relatie staan tot elkaar. Daarom zal ik in het volgende hoofdstuk eerst ingaan op de sociale werkelijkheid in Chichicastenango. Hoe belangrijk vinden *indígenas* het behoud van de inheemse identiteit bij hun eigen emancipatie? Waarna ik in hoofdstuk vijf de interpretatie van televisiebeelden en wat voor verklaringen

mensen geven voor het tekortschieten van de inheemse identiteit op televisie zal behandelen om te kijken in welke mate televisie ruimte biedt of juist beperkt voor culturele diversiteit in Guatemala.

4. Sociale werkelijkheid in Chichicastenango

Voor ik in dit hoofdstuk de wil voor emancipatie en het belang van behoud van de inheemse identiteit hierbinnen ga bespreken, wil ik u graag eerst wat beter voorstellen aan de informanten. Gesprekken en interviews die ik met hun heb gehad komen vanaf dit deel uitgebreid naar voren, waardoor het belangrijk is te weten over wie ik spreek en wat voor personen dit zijn. Laat ik beginnen met Cesar, de enige man tussen mijn informanten. Hij is 22 jaar oud en werkt als secretaris en tolk bij het *municipalidad indígena*. Daarnaast studeert hij op zaterdag rechten. Hij woont met zijn ouders, twee zussen, broer en nichtje in een groot huis, met uitzicht over de bergen en weet veel over de inheemse cultuur. Marta is zijn tante en is veertig jaar oud. Ze is wat lager opgeleid. Ze heeft van haar zevende tot negende jaar op school gezeten. Haar vader ging met een andere vrouw, waardoor ze thuis moest helpen. Ze werkt in het restaurant van haar zus, meestal in de keuken en draagt altijd de *traje*. Marta is de dochter van Marta en is achttien jaar oud. Ze gaat nog naar school, maar weet nog niet wat ze wil gaan studeren. Naar school draagt ze meestal een uniform of de rok van de *traje* met een uniformvestje erop. De rest van de dag is ze vaak in het restaurant van haar tante te vinden, waar ze helpt, huiswerk maakt en televisie kijkt. Yolanda is haar tante en de eigenaresse van het restaurant. Zij vindt studeren en het dragen van de *traje* heel belangrijk. Ze draagt zelf altijd de *traje*, maar haar kinderen niet omdat ze dit te duur vindt.

Juana heeft administratief werk gedaan, waar ze een opleiding voor heeft gevolgd, maar werkt momenteel niet vanwege haar dochttertje. Ze woont in een vrij groot huis met een grote, mooie tuin. Hier woont ze met haar moeder, zus, nichtje, neefje en dochter. Haar moeder spreekt alleen K-iché en de taal is ze momenteel ook aan haar dochter aan het leren. Ze is alleenstaand, maar ze wilde er liever niet over praten hoe dit komt. Ze draagt de *traje* wanneer ze naar een speciale activiteit gaat, zoals naar de kerk, een verjaardag of naar haar werk. Haar enige vaste activiteit buitenshuis is echter naar de kerk gaan. Dit doet ze drie keer per week. De rest van de week is ze meestal thuis en draagt ze een joggingbroek en een t-shirt. Elize is haar zus en werkt als verpleegster in een ziekenhuis, waar ze soms dagen van twaalf uur maakt. Ze heeft geen kinderen en draagt bijna nooit de *traje*. Anamarisa is de vrouw van de broer van Elize en Juana, is 32 jaar en heeft drie kinderen. Elize en Juana zeggen dat zij 'la reina' (de koningin) van Chichi is. Ze hangt erg sterk aan de Mayarituelen en -tradities en inheemse cultuur is erg belangrijk voor haar. Ze draagt dagelijks de *traje*, al vanaf toen ze kind was. Ze werkt in de winkel van haar familie, waar ze dagelijkse benodigdheden verkoopt en spreekt K-iché tegen haar kinderen.

Angela is *comodrona* (traditionele vroedvrouw) en verkoopt daarnaast eten op straat. Ze heeft zeven kinderen en is arm, waardoor zijzelf en haar kinderen bijna nooit de *traje* dragen. Wanneer ze naar een speciale activiteit gaat, leent ze er meestal een. Ze draagt altijd een lange rok met een t-shirt en een schort voor. Ze spreekt niet de inheemse taal van Chichi, omdat ze uit een ander dorp komt. Ze is hier gaan wonen vanwege haar man. Tot slot Ana-Maria. Ze is 28 jaar en werkt in een internetcafé, waar ze tevens informaticales geeft. Ze woont samen met haar grote familie en thuis wordt er K-iché gesproken. Ze heeft zeven broers, die allemaal gestudeerd. Thuis en op haar werk draagt ze altijd de *traje*.

4.1 Emancipatie

Om te praten over de mogelijkheden tot emancipatie van *indígenas* is belangrijk eerst in te gaan wat *indígenas* zelf denken over hun positie op de maatschappelijke ladder. Hierin is een duidelijke scheiding zichtbaar tussen de informanten die onderwijs hebben genoten (Juana, Elize, Yolanda, Anamarisa en Ana-Maria) en die dit niet of nauwelijks hebben (Angela en Marta). De eerste groep zegt namelijk dat hun positie minder is dan die van de *ladinos* en de tweede groep zegt dat iedereen gelijk is of dat de positie van *indígenas* zelfs iets beter is. Anamarisa en Ana-Maria gaven hierbij wel aan dat de positie van *indígenas* beetje bij beetje beter wordt, maar dat het langzaam gaat.^{30 31} Yolanda benadrukt heel erg het belang van studeren en ze wil dan ook niet dat haar kinderen al gaan trouwen.³² “Ze moeten eerst studeren, waar mijn kinderen heel blij om zijn omdat ze dan een beter toekomstperspectief hebben”, zegt ze. Dat *indígenas* geen gelijke kansen hebben komt volgens haar dan ook omdat ze niet voldoende studeren. Ze vertelt me dat velen al jong trouwen en daarna niet meer naar school gaan. Tevens Juana vertelt dat de positie van *indígenas* een beetje laag is (*poco bajo*). Volgens haar komt dit door armoede, waardoor er te weinig geld is om te studeren.³³ Ana-Maria geeft me dit antwoord ook.³⁴ Juana wil graag dat haar dochter gaat studeren, maar ze moet het zelf ook willen zegt ze. Tot twaalf of dertien jaar is het volgens Juana verplicht om naar school te gaan, maar het probleem, volgens Juana, is dat kinderen in de pubertijd komen en dan niet meer willen studeren. Het is voor Juana belangrijk dat de positie van de

³⁰ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

³¹ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

³² Informeel gesprek met Yolanda op 12-03-09.

³³ Interview met Juana op 17-03-09.

³⁴ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

indígenas beter wordt. Anamarisa benadrukt aan de andere kant de vele mogelijkheden voor *indígenas*. “Er zijn organisaties die heel belangrijk zijn en er speciaal zijn voor *indígenas*. Het is mogelijk een goede baan te hebben als *indígena* vrouw, bijvoorbeeld bij het *alcalde municipal* is dit mogelijk. Iedereen kan werken en mensen helpen. Er is vooruitgang. Er zijn vrouwen die niet de mogelijkheid hadden om te werken, maar door dergelijke organisaties kunnen ze dit nu wel”.³⁵ De tweede groep, waarin vooral Angela heel stellig is, zegt dat *indígenas* geen lagere positie hebben. Het volgende fragment illustreert dit goed: We praten over het belang van emancipatie van de *indígenas* en het behoud van de inheemse identiteit hierin. Ze vertelt me dat er geen verschillen bestaan, iedereen is gelijk. Als ik haar dan vraag of ze het belangrijk vindt dat *indígenas* een betere sociale of economische positie krijgen antwoordt ze: “Iedereen probeert een betere positie te krijgen, ik denk dat iedereen dat zou willen.”³⁶ Toch blijkt uit een ander gesprek met Angela dat ook zij enige ontevredenheid heeft over de situatie. Ze zegt: “We zien dingen op televisie en willen hetzelfde zijn, maar kunnen niet. *Indígenas* krijgen minder mogelijkheden, waardoor ze schaamte hebben. We worden uitgesloten.”³⁷ Dat ze in het begin zei dat iedereen gelijk is, komt door haar sterke geloofsovertuiging in God. Ook al ziet niet iedereen de lagere positie van *indígenas* op de sociaaleconomische ladder in, toch is deze duidelijk zichtbaar en zijn de meeste mensen zich hier bewust van.

In het verbeteren van hun positie vervolgens zal de houding van *ladinos*, de regering en hun eigen handelen een rol spelen. Ik ga hier eerst in op berichten die in de media verschijnen over het handelen van de regering ten aanzien van *indígenas*, om vervolgens in te gaan op wat *indígenas* vinden van het handelen van de regering. Een kleine greep van titels en inleidingen uit de berichtgeving in kranten en tijdschriften tijdens mijn periode in Guatemala:

‘TV Maya es inaugurada: Los Guatemaltecos ahora podrán tener otra opción en la televisión nacional; TV Maya lanzó recientemente su primer programa. Toda la programación será producida en diferentes idiomas mayas puesta al aire con subtítulos en español. Presidente Álvaro

‘TV Maya is gelanceerd: De Guatemalteken hebben nu een andere optie voor nationale televisie. TV Maya heeft onlangs zijn eerste programma uitgezonden. Alle programma’s zullen worden geproduceerd in meerdere Mayatalen met ondertiteling in het Spaans. President Álvaro Colom heeft beloofd om de

³⁵ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

³⁶ Interview met Angela op 19-03-09.

³⁷ Interview met Angela op 16-04-09.

Colom ha prometido otorgar a la estación Q15 millones (US \$2 millones).³⁸

‘Q900 millones para Cohesión: El Ministerio de Finanzas decidió otorgar Q800 millones al Ministerio de Educación para que desarrolle el programa Mi Familia Progresá, el cual le fue asignado recientemente como parte del fideicomiso de Pronade.³⁹

‘Amplían atención judicial: Santa María Chiquimula – El Centro de Acción Legal (CAL) comenzó a funcionar recientemente en este municipio, para que la población urbana y rural tenga mayor acceso a la justicia.⁴⁰

‘Dónde está la solidaridad de la que tanto hablan: Molesto e indignado, el cardenal Rodolfo Quezada Toruño rechazó la forma como el Gobierno actual esgrime el lema de “Solidaridad” y actúa de manera contraria a ese principio.⁴¹

zender met Q15 miljoen (2 miljoen Amerikaanse dollar) te subsidiëren.’

‘Q900 miljoen naar cohesie: Het ministerie van Financien heeft besloten Q800 miljoen aan het ministerie van Onderwijs te geven voor het ontwikkelen van het programma *Mi Familia Progresá*, dat onlangs werd toegewezen als onderdeel van de vertrouwenscommissie *Pronade*.’

‘Meer juridische aandacht: Santa María Chiquimula – Het *Centro de Acción Legal (CAL)* is onlangs in deze stad begonnen om ervoor te zorgen dat de urbane en rurale bevolking meer toegang krijgen tot rechtspraak.’

‘Waar is de solidariteit waar zo vaak over gesproken wordt: geschokt en verontwaardigd verwerpt kardinaal Rodolfo Quezada Toruño de manier waarop de huidige regering het streven naar solidariteit hanteert en handelt in strijd met dit beginsel.’

Kortom, er verschijnen artikelen waarin naar voren komt dat de regering streeft naar sociale cohesie, een multicultureel Guatemala, participatie van de armere bevolking en dat ze hier geld in investeren en projecten voor opstellen. Echter komt er ook een signaal in naar voren van onvrede, van beloftes die niet waar worden gemaakt. Daarom zal ik hier ingaan op wat *indígenas* in Chichicastenango me vertellen over het handelen van de regering.

³⁸ Entremundos: Cultura y Diversidad, julio-agosto 2008, edición 41.

³⁹ Prensa Libre 18-03-09.

⁴⁰ Prensa Libre 16-03-09.

⁴¹ Prensa Libre 02-02-09.

Als eerste wat in gesprekken met informanten naar voren komt is dat de regering minder waar maakt dan ze zegt. Yolanda vindt dat er niet voldoende aandacht wordt besteed aan de armere bevolking van Guatemala door de regering. “Ze zeggen van wel, maar er gebeurt vrij weinig”, zegt ze.⁴² Tevens Anamarisa stelt dit zo.⁴³ Ze zegt: “De waarheid, ze doen niets specifiek om de *comunidades* te ontwikkelen. Ze doen aan de ene kant hun werk om iedereen te helpen, maar ik zie geen resultaten. Ik zou willen dat de regering meer doet, het is een serieus probleem.” Het tweede wat interessant is, is dat er volgens Cesar discriminatie bestaat vanuit de regering doordat op scholen de *traje* niet gedragen kan worden, de inheemse taal niet gesproken wordt en geen aandacht besteed wordt aan inheemse cultuur en geschiedenis.⁴⁴ Tevens de directrice van Asdeco stelt dit zo.⁴⁵ Ana-Maria zegt: “Er is niet heel veel discriminatie, het is al minder, maar autoriteiten spreken op televisie soms over tweetalig en multicultureel Guatemala, maar dat is niet altijd waar.”⁴⁶ Het laatste wat me opvalt, is dat Anamarisa zegt dat *indígenas* af en toe het nieuws presenteren. Dit vindt ze mooi om te zien, maar volgens haar gebeurt dit alleen maar omdat het moet. Wat ik hieruit afleid is dat volgens haar de regering positief discrimineert, om een relatieve afspiegeling van de samenleving te laten zien. In dit opzicht is er sprake van *attributional ambiguity* (Crocker and Major 1989 in Chrysochoou 2007:21) waarbij een lid van een niet-dominante groep zich altijd zal afvragen of gebeurtenissen plaatsvinden door zijn of haar persoonlijkheid of door zijn gestigmatiseerde status. Dit kan problemen leveren in dagelijkse interacties, waarin mensen overgevoelig zijn voor verwerping. Dit kan invloed hebben op de mate van participatie in de samenleving van mensen. Om deze participatie te activeren zijn twee samenwerkende organisaties actief in Chichicastenango. Aan de ene kant is dit het *municipalidad indígena* en aan de andere kant Asdeco.

Ondanks dat deze organisaties actief zijn heerst er toch een sterk schaamtegevoel binnen de inheemse bevolking, wat de participatie in de samenleving beïnvloedt. Tijdens de peergroup met Cesar, Marta en *doña* Marta vraagt Cesar aan Marta waarom zij niet praat over hoe belangrijk het dragen van de *traje* en spreken van de inheemse taal voor haar is en dit niet uitspreekt op televisie.⁴⁷ Marta kijkt met een houding dat het logisch is dat je dat niet doet. Ze lacht en haalt haar schouders op. Cesar zegt: “We zijn niet trots op onze identiteit, we spreken het niet uit. Waarom luisteren we naar reggaeton en niet naar marimba? Omdat we niet zeker

⁴² Gesprek met Yolanda op 12-03-09.

⁴³ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

⁴⁴ Gesprek bij *Municipalidad Indígena* met *alcalde* en Cesar op 02-03-09.

⁴⁵ Interview met directrice Asdeco op 16-03-09.

⁴⁶ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

⁴⁷ Peergroup met Cesar, Marta (moeder) en Marta (dochter) op 06-04-09.

meer zijn over onze identiteit.” Hij vertelt me tevens dat bijvoorbeeld in Xela achtenzeventig procent van de bevolking inheems is, maar dat ze geen *traje* dragen en een groot deel zich voordoet als *ladino* zijn. Deze observatie was me al eerder opgevallen toen ik met hem in Xela was en hij me vroeg of ik niet wilde zeggen dat hij uit Chichicastenango komt. Hij vertelde dat al zijn vrienden in Xela denken dat hij uit Xela komt.⁴⁸ In de volgende paragraaf zal ik verder uitweiden over dit schaamtegevoel. Wanneer ik aan Juana vraag hoe ze denkt over de sociale economische positie van *indigenas* krijg ik als eerste antwoord: “Door de economische positie wordt het dragen van de *traje* beïnvloed.” Er is een relatie zichtbaar tussen economische positie, emancipatie en het uiten van de inheemse identiteit. Het dragen van de traditionele kleding (*traje*) en het spreken van een van de drieëntwintig inheemse talen zijn belangrijke markers voor het uiten van inheemse identiteit, dus ook in het behoud ervan. Daarom zal ik in de volgende paragraaf ingaan op wat voor belang het behoud van de inheemse identiteit heeft binnen het vergaren van een betere positie.

4.2 Inheemse identiteit

“Inheemse identiteit is belangrijk voor me, omdat het mijn afkomst is. Op het werk, feestjes en als ik naar de kerk ga draag ik de traje, eigenlijk op iedere sociale aangelegenheid. Dit wil ik ook overbrengen aan mijn dochter. Zij draagt nu al af en toe de traje en ik ben haar ook de taal aan het leren. De jeugd spreekt tegenwoordig minder goed of helemaal niet meer de taal en draagt ook minder de traje. Mijn nichtjes bijvoorbeeld dragen geen traje omdat het oncomfortabel en warm is. Ze houden er niet van, maar het is ook een gewoonte voor hen geworden een broek te dragen. Nichtjes en neefjes van wie de ouders alleen maar K-iché spreken, spreken geen K-iché. Dit komt door televisie, school en ouders. De meeste ouders spreken K-iché tegen hun kinderen, maar door invloed van televisie en school gaan kinderen de taal steeds minder spreken. In de cantones wordt nog wel meer K-iché gesproken en de traje gedragen, ook door kinderen.”

- Juana⁴⁹

Elize en Juana vertellen me dat de inheemse identiteit aan het verdwijnen is. Hun broer bijvoorbeeld is heel sterk in het behoud ervan, maar zijn kinderen willen niet. “Ongelooflijk

⁴⁸ Observatie gedaan op 01-04-09.

⁴⁹ Interview met Juana op 17-03-09.

hoe de televisie hen beïnvloedt”, zegt Elize.⁵⁰ Anamarisa zegt tevens: “het is moeilijk de inheemse identiteit op kinderen over te brengen. Ze zien op televisie een identiteit die niet van ons is en dit beïnvloedt hen.”⁵¹ Zo ook Juana die zegt: “We willen het uiten van de inheemse identiteit als gewoonte maken voor onze kinderen, maar televisie maakt dit extra moeilijk.”⁵² Dat er op scholen geen *traje* gedragen kan worden heeft tevens een grote invloed op de jeugd, omdat de rokjes van schooluniformen veel korter zijn dan de rokken van de *traje*, zegt Cesar.⁵³ Daarom is volgens hem de inheemse taal aan het verdwijnen. Kinderen willen geen K-iché meer spreken, wat komt door televisie en school. Bovendien zit de *traje* erg oncomfortabel volgens mijn jongere informanten (Marta, Juana). Terwijl *doña* Marta en *doña* Yolanda, beiden veertig plus, hier geen last van hebben. Naast dat de kleding niet lekker zit valt me op dat vooral Marta zich er ook ongemakkelijk in voelt, het is de mode niet. Echter vraag ik me hierbij af of dit ook te maken heeft met gevoelens van schaamte. In het volgende hoofdstuk zal ik verder ingaan op deze gevoelens. Hierin zal ik een verklaring proberen te zoeken waar deze vandaan komen en wat voor gevolgen dit kan hebben.

Volgens *doña* Juana en *doña* Angela is geldgebrek een belangrijke reden waardoor mensen de traditionele kleding minder dragen. Daarnaast, door de verbetering van technologie en het aanbod van meer goedkopere kleding op de markt, prefereert een groot deel van de bevolking deze kleding. Cesar vindt dit heel erg en uit zich er boos over. Toch is er een groot verschil te zien tussen de oudere en de jongere inheemse bevolking. Het grootste deel van de oudere bevolking draagt nog dagelijks de *traje* waaruit blijkt dat economische overwegingen toch minder een rol spelen dan mijn informanten zeggen. De jeugd draagt deze veel minder waaruit afgeleid kan worden dat vooral de jeugd de kleding van televisie overneemt. Hedendaags wordt de *corta* vaak gedragen met een shirt en een vest erop, terwijl voorheen vaak nog de gehele *traje*, bestaande uit *corta* en *güipil* werd gedragen. Jongere kinderen en de jeugd lopen tegenwoordig ook steeds meer in een broek. Angela zegt hierover: “De kleding die we dragen is als *ladinos*, omdat we beter willen zijn, als *ladinos*, we geen geld hebben en omdat het lekkerder zit.” Uit alle gesprekken met mijn informanten komt naar voren dat de inheemse identiteit aan het verdwijnen is. Identiteit is echter iets wat iedereen heeft en inheemse identiteit kan niet zomaar verdwijnen, omdat het een door een individu zorgvuldig in elkaar geknutselde, voortgaand gevoel over zichzelf is (Wekker 1998:39). De markers van de inheemse groep (kleding en taal) zijn aan het verdwijnen zeggen informanten, maar

⁵⁰ Interview met Elize op 25-03-09.

⁵¹ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

⁵² Gesprek met Juana op 06-04-09.

⁵³ Gesprek bij *Municipalidad Indígena* met *alcalde* en Cesar op 02-03-09.

tegelijkertijd zeggen ze dat ze zelf niet van hun inheemse identiteit af willen stappen en dat het belangrijk voor hen is. Dit staat los van de mate van het dragen van de *traje* en het spreken van de taal. Niet al mijn informanten dragen namelijk iedere dag de *traje* en spreken K-iché. Angela bijvoorbeeld spreekt geen K-iché, omdat ze in een andere plaats geboren is en draagt geen *traje* omdat ze het niet kan betalen. Toch identificeert ze zichzelf als *indígena*. Anamarisa daarentegen spreekt over een identiteitsconflict, omdat wanneer iemand de *traje* niet draagt en geen K-iché spreekt zichzelf niet kan identificeren als *indígena*.⁵⁴ Daardoor is er een verschil zichtbaar tussen groepsidentiteit en individuele identiteit. Ondanks dit verschil spreken informanten over het verdwijnen van de inheemse identiteit, waarin met name de markers van groepsidentiteit benadrukt worden. Aan de ene kant komt dit volgens hen door televisie en scholen waarin geen aandacht besteed wordt aan inheemse gewoontes en tradities. Aan de andere kant komt het verdwijnen van de inheemse identiteit door economische factoren.

Voor het *municipalidad indígena* spelen religie en Mayacultuur een belangrijke rol bij de advisering over problemen.⁵⁵ Een doel hierbinnen is het behouden van de inheemse cultuur. Tevens is het behoud van de inheemse identiteit belangrijk volgens de directrice van Asdeco, omdat tradities en producten van Maya's belangrijk zijn voor vijftien procent van de mensen in Chichicastenango.⁵⁶ Waarom is het behoud van inheemse cultuur echter zo belangrijk? Wat voor rol speelt inheemse cultuur in het dagelijkse leven van de *indígenas* in Chichicastenango?

'Het is heel belangrijk onze identiteit te behouden. We worden hierdoor herkend door andere landen. Niet alleen voor het toerisme is het belangrijk, maar het is ook de cultuur van de Maya's. Dat onze cultuur gerespecteerd wordt is heel belangrijk. We hebben een mooie cultuur, met mooie dingen. Veel mensen veranderen voor een bepaalde baan, maar ik wil geen broek dragen. De traje is van ons en hoort bij ons. Het maakt me verdrietig dat onze identiteit beetje bij beetje aan het verdwijnen is.'

- Ana-Maria⁵⁷

Ana-Maria haalt hier aan dat door het kiezen van een bepaalde baan, mensen het belang van het behoud van inheemse identiteit vaak laten gaan. Uit een gesprek met Yolanda blijkt tevens

⁵⁴ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

⁵⁵ Gesprek bij *Municipalidad Indígena* met *alcalde* en Cesar op 02-03-09.

⁵⁶ Interview met de directrice van Asdeco op 16-03-09.

⁵⁷ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

dat een economische overweging boven het behoud van inheemse identiteit gaat.⁵⁸ Haar kinderen dragen de *traje*, maar niet naar school. Dit vindt ze niet erg omdat de *traje* te duur is om altijd te dragen. Echter is het aan de andere kant, tevens om economische redenen, belangrijk deze identiteit te handhaven. Zo zegt Juana dat het belangrijk is de inheemse identiteit te behouden, omdat velen in een winkel of bank werken. “Op deze plaatsen is het belangrijk om K-iché te kunnen spreken”, zegt ze.⁵⁹ Daarnaast is het belangrijk voor het vinden van een baan. “Als je de *traje* draagt is het makkelijker een baan te vinden in Chichi”, zegt Juana. Angela is een *comodrona* en zij ervaart problemen in haar werk doordat dat ze geen K-iché spreekt. Tot slot trekt de uiting van inheemse identiteit, in het bijzonder de traditionele kleding, toeristen aan in Chichi.

Er zijn een aantal verschillende tegenstrijdigheden te vinden in het wel of niet behouden van de inheemse identiteit. Aan de ene kant kiezen mensen ervoor af te zien van het dragen van de *traje*, omdat het te duur is zeggen ze. Ik betwijfel echter dit argument, omdat volwassenen nog wel de *traje* dragen, waardoor economische redenen minder een rol lijken te spelen. Daarnaast is het tevens een economische overweging af te zien van de inheemse identiteit, wanneer men een bepaalde baan krijgt. In tegenstelling tot dit is het behoud van inheemse identiteit juist belangrijk, omdat het toeristen aantrekt, het belangrijk is voor het vinden van een baan en omdat er in Chichi veel K-iché gesproken wordt. Daarbij komt dat het beeld wat mensen hebben bij geluk, het rijke stadsleven en welvaart gelijk staat aan de ‘westerse’ *ladino* cultuur die op televisie verschijnt. Hierom ervaren mensen schaamtegevoelens en zou het bereiken hiervan tevens een reden kunnen zijn om af te zien van de inheemse identiteit. “Dit zie je ook vaak gebeuren als een *indígena* naar de Verenigde Staten of naar een grotere stad vertrekt voor een langere periode. Zij zien dan af van de uiting van hun inheemse identiteit en pakken dit ook niet meer op wanneer ze terugkeren”, zegt Ana-Maria.⁶⁰ Tevens de schaamtegevoelens van Marta en Yolanda bevestigen dit. Daarnaast valt het op dat bijvoorbeeld Ana-Maria en Anamarisa zeggen dat ze zelf niet willen veranderen, maar dat ze wel veel zien veranderen.^{61 62} Ook Cesar is in al mijn gesprekken heel stellig in het uiten van de inheemse identiteit. Zelf draagt hij echter de *traje* niet en wil hij aan zijn vrienden in Xela niet laten merken dat hij uit Chichi komt. Waarschijnlijk omdat het een inheems dorp is. In deze gevallen komt een identiteitsconflict naar voren. “Het dragen

⁵⁸ Gesprek met Yolanda op 12-03-09.

⁵⁹ Gesprek met Juana op 17-03-09.

⁶⁰ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

⁶¹ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

⁶² Interview met Anamarisa op 01-04-09.

van een broek met een t-shirt of een blouse is nu de mode, maar mensen kunnen zich hierdoor niet meer identificeren als *indígena* en worden ook niet meer herkend als *indígena*”, aldus Anamarisa.

4.3 Samenvatting

De inheemse bevolking van Chichicastenango is zich bewust van zijn lagere sociaaleconomische positie. Lageropgeleiden zijn zich hier echter minder bewust van. Verschillende mensen vinden het dan ook belangrijk deze positie te verbeteren. Hierin spelen drie actoren een rol: de houding van *ladinos*, het handelen van de regering en de mate van participatie door *indígenas* zelf. De regering streeft naar sociale cohesie, een multicultureel Guatemala en meer participatie door de armere bevolking. Echter heerst er veel onvrede over het handelen van de regering doordat ze beloftes niet waarmaken. Daarnaast kan op veel scholen de *traje* niet gedragen worden er is er geen aandacht voor de inheemse taal, cultuur en geschiedenis waar de overheid een grote invloed op heeft. Wanneer er echter wel aandacht voor is, doordat een *indígena* bijvoorbeeld het nieuws presenteert, kan dit door *indígenas* worden gezien als positieve discriminatie. Hierdoor kunnen mensen overgevoelig zijn voor verwerping, doordat ze zich afvragen of het door hun persoonlijkheid komt of door de inheemse identiteit. Dit kan vervolgens invloed hebben op de mate van participatie. Ondanks dat organisaties actief zijn om deze participatie te bevorderen, heerst er een schaamtegevoel voor inheemse identiteit waardoor dit beperkt wordt. Onder andere door dit schaamtegevoel zijn de markers van inheemse identiteit aan het verdwijnen. Door invloed van scholen en televisie en om economische redenen wordt de *traje* minder gedragen, wat samen met het spreken van de inheemse taal een belangrijke marker is voor inheemse identiteit. Individuen willen echter hun inheemse identiteit koesteren, waardoor het vervagen van de markers met name betrekking heeft op de groepsidentiteit. Het behoud ervan is vooral belangrijk om economische redenen, hoewel mensen tevens juist hierom er vanaf kunnen zien. Hierbinnen is een relatie zichtbaar tussen het uiten van inheemse identiteit en economische participatie. Daarnaast worden door televisie en scholen schaamtegevoelens opgelegd waardoor *indígenas* kampen met een identiteitsconflict. Deze context van tegenstrijdigheden is belangrijk hier te beschrijven, omdat ik de interpretatie en betekenis van televisiebeelden wil plaatsen in de sociaal-culturele context van het dagelijkse leven in Chichicastenango. In het volgende en laatste empirische hoofdstuk zal beschreven worden hoe deze spanningen en

tegenstrijdigheden in wisselwerking zijn met de betekenis en interpretatie van televisiebeelden.

5. Inheemse identiteit op televisie

“Percepties van onze eigen identiteit zijn beïnvloedt door stereotypen, vereeuwigd in de media van ‘perfecte vrouwen’. Veel van de uitgezonden Guatemalteekse programma’s laten buitenlandse culturen zien en vergen van ons ze te volgen...Wij als vrouwen hebben het recht en de verplichting onze ware identiteit te bewaren en over te brengen, zodat het niet uitgeroeid of vervangen wordt door het cultureel imperialisme waarvan we slachtoffers zijn. Hoe we er echter ook op staan deze overname van identiteit te voorkomen, we laten het gebeuren en soms promoten we het zelfs, door onszelf niet te accepteren zoals we zijn en dit ‘perfecte imago en gedrag’ te aanvaarden.”

- Brenda Zapeta in Entremundos⁶³

Dit citaat laat zien dat er een strijd plaatsvindt tussen het behoud van inheemse identiteit en de oplegging van een andere identiteit door massamedia. In dit hoofdstuk zal ik ingaan op hoe deze strijd werkt en zal blijken wat voor spanningen dit oplevert voor de leden van inheemse minderheidsgroepen in Guatemala. Hierbij zal ik eerst ingaan op hoe *indígenas* televisiebeelden interpreteren om vervolgens in te gaan op hoe zij het tekortschieten van hun identiteit op televisie verklaren.

5.1 Interpretatie televisiebeelden

“De kleding die de acteurs dragen zijn in de meeste novelas een beetje sexy. Er zijn verschillende culturen in te zien, maar deze zijn anders dan die van mij. Ieder land heeft zijn eigen novela en ze gebruiken daarin hun eigen cultuur, taal, gebruiken en kleding. In een Mexicaanse novela bijvoorbeeld komt de Mexicaanse cultuur voor en dat heeft geen enkele relatie met die van mij.”

- Juana

⁶³ Entremundos: noticias y comentarios de los derechos humanos y el desarrollo en Guatemala, julio-agosto 2008 edicion 41. Dit is een Guatemalteeks tijdschrift, waarin in deze editie aandacht wordt besteed aan cultuur en diversiteit in Guatemala.

Dit citaat laat al zien dat het leven op televisie totaal anders is dan in Chichicastenango en dat het geen relatie heeft met het leven van mensen, in dit geval dat van Juana. Toch is het niet onbelangrijk om naar deze televisiebeelden te kijken, want zoals ik in de theoretische onderbouwing heb gezegd, verschaft het materiaal waarnaar gekeken wordt. Wat vervolgens geïnterpreteerd wordt op basis van lokale kennis, het discours en betekenis aan gegeven wordt. Daarom wil ik het in deze paragraaf hebben over hoe *indígenas* in Chichicastenango televisiebeelden interpreteren en er betekenis aan geven.

Als ik met mijn informanten praat over wat voor verschillen zij zien tussen de mensen op televisie en de dagelijkse werkelijkheid, om achter de betekenis die zij aan televisiebeelden geven te komen, valt mij als eerste op dat ze zeggen dat de mensen op televisie er beter en gelukkiger uitzien. Het zou logisch zijn te denken dat dit komt door de showbizwereld die eraan verbonden is, westerse tienermeisjes kijken hier immers ook tegenop. Cesar zegt echter dat dit ook komt door scholen en toeristen. De *traje* in Chichi is vrij kort in vergelijking met andere plaatsen in Guatemala. Hij komt tot op de knie en er worden hakjes onder gedragen. Dit komt volgens hem door wat er allemaal op televisie te zien is en door de uniformen die op school gedragen moeten worden. Daarom willen de mensen in Chichi niet meer lange *trajes* dragen. Ze zien de korte rokjes op televisie, de toeristen met broeken aan en volgens Cesar zien deze mensen er gelukkig uit, waardoor de mensen hier dit ook willen.⁶⁴ Volgens Angela hebben de *novelas* vooral invloed op de jeugd. Maar bijvoorbeeld de problemen die in de *novelas* voorkomen hebben ook invloed op volwassenen. Ze noemt het verschil tussen relatieproblemen in de *novelas* en in het echte leven en volgens haar verpest de *novela* een relatie. “De jeugd gaat hetzelfde denken”, zegt ze. “De mensen in de *novelas* zien er beter uit. Ze dragen korte rokjes wat ook een invloed heeft op de jeugd”, vertelt Angela me.⁶⁵ Twee keer per week, op donderdag en zondag, is de marktdag in Chichicastenango en loopt het dorp vol met westerse toeristen. Dat informanten aangeven dat mensen, met name de jeugd, de kleding en gebeurtenissen van televisie overnemen, komt volgens Elize doordat televisie een stereotype schoonheidsideaal laat zien. Namelijk het hebben van blauwe ogen en lang zijn, wat is beïnvloedt door de buitenlandse televisie.⁶⁶

Informanten geven kortom te kennen dat de kleding en de benadering van problemen in televisieprogramma's door de inheemse bevolking worden overgenomen. Dit bevestigt de theorie van Goldstein (2003:101 in Sanabria 2007:341) dat de arbeidersklasse manieren van

⁶⁴ Gesprek met Cesar op 02-03-09.

⁶⁵ Interview met Angela op 12-03-09.

⁶⁶ Interview met Elize op 25-03-09.

praten, denken en interpretatie van de wereld in televisieprogramma's overneemt. De kleding op televisie is de mode en de mensen op televisie voldoen aan het schoonheidsideaal. Deze manier van leven en kleden zien mensen terug komen in het leven in de steden en bij toeristen. Ana-Maria zegt bijvoorbeeld dat het belangrijk is om andere, nieuwe dingen te zien voor een beter leven. Als voorbeeld noemt ze hierbij dat mensen in de hoofdstad wel twee of drie banen hebben om door te kunnen studeren of een beter leven te hebben.⁶⁷ "Televisie laat meer het leven van de stad zien en dat is wat mensen willen", zegt ze.⁶⁸ Zo is ook het leven in de steden al sterk verwestert en kan er een link worden gelegd tussen het beeld dat *indígenas* hebben tussen het leven op televisie, in de stad en dat van toeristen. In de stad wonen voornamelijk *ladinos*, en de *indígenas* die er wonen zijn nauwelijks nog te herkennen als *indígenas*. Zo vertelt Cesar bijvoorbeeld dat achtenzeventig procent van de bevolking in Quetzaltenango (Xela) inheems is, maar dat een groot deel zich voordat als *ladino*. "Ze dragen de *traje* niet meer en gedragen zich sociaal, cultureel, economisch, raciaal en politiek als *ladinos*", volgens Cesar.⁶⁹

Informanten zien het leven op televisie als westers, stedelijk en rijk. Het is nu duidelijk dat *indígenas* opkijken tegen de mensen op televisie, tegen toeristen en mensen in de steden. Zij worden geïdentificeerd als gelukkig, knap en intelligent. Wat ik me hier nu echter bij afvraag is of dit beeld door *indígenas* als enige mogelijkheid wordt gezien om ook gelukkig, knap en intelligent te zijn? Kortom zien *indígenas* het overnemen van de *ladino* identiteit als enige mogelijkheid tot emancipatie? Zo ja, dan zou dit betekenen dat televisie daadwerkelijk een latino identiteit oplegt en dit problematisch is voor het behoud van de identiteit van de oorspronkelijke bevolking van Guatemala. In het vorige hoofdstuk ben ik al ingegaan op dat televisie niet de enige actor hierin is en is dit idee geplaatst in de context van Guatemala. In de volgende paragraaf zal ik daarom beschrijven wat voor verklaringen mensen geven voor het tekortschieten van de inheemse identiteit op televisie om uiteindelijk te kijken wat voor rol televisie speelt in de vorming van een multicultureel Guatemala.

⁶⁷ Interview met Ana-Maria op 13-04-09.

⁶⁸ Interview met Ana-Maria op 14-04-09.

⁶⁹ Peergroup met Cesar, Marta (dochter) en Marta (moeder) op 06-04-09.

5.2 Verklaringen voor het tekortschieten

Dat *indígenas* nauwelijks op de Guatemalteekse televisie te zien zijn komt volgens hen door verschillende oorzaken. Tussen deze oorzaken is een wisselwerking te zien die ik hier zal beschrijven. De eerste oorzaak die naar voren komt is dat ze de mogelijkheden niet krijgen, omdat ze de capaciteiten niet hebben, waardoor ze gediscrimineerd worden. Dit komt naar voren in verschillende interviews. Anamarisa zegt bijvoorbeeld dat ze de kans niet krijgen, omdat *ladinos* denken dat *indígenas* niet capabel genoeg zijn.⁷⁰ Marta vertelt me ook dat er geen *indígenas* op televisie zijn, omdat *ladinos* denken dat ze de capaciteiten niet hebben en voegt hier nog aan toe dat ze het wel willen en ook kunnen, maar dat ze de mogelijkheid niet krijgen.⁷¹ Tevens het verhaal van Angela illustreert dit goed. Zij vertelt me dat er wel programma's zijn waar haar cultuur in naar voren komt, maar dat dit vooral religieuze, katholieke programma's zijn. *Indígenas* heeft ze nooit echt gezien op televisie, maar dat kan je volgens haar ook niet zien. Een ding waar je het aan zou kunnen zien is de *traje*, maar die kunnen mensen misschien niet dragen op televisie, zegt ze.⁷² Veel Guatemalteekse programma's laten buitenlandse culturen zien en producenten zoeken op andere plaatsen voor het opnemen van beeldmateriaal. Dit kan Ana-Maria zich voorstellen, omdat producenten makkelijker toegang hebben tot andere landen. Ze hebben de mogelijkheid om informatie te geven, maar besteden geen aandacht aan de Guatemalteekse, inheemse cultuur. Volgens haar snappen *ladinos* 'het *indígena* zijn' niet, omdat ze een andere manier hebben om naar dingen te kijken en deze is niet geaccepteerd. Ze vertelt tevens dat op de arbeidsmarkt dit al minder is, maar in de televisiewereld nog niet.⁷³

Daarnaast blijkt uit interviews en informele gesprekken met informanten iets anders interessants. Juana zegt namelijk dat producenten hen niet zoeken, omdat ze slecht staan op televisie. Er zijn volgens haar wel *indígenas* die het kunnen, maar ze moeten ook een mooi lichaam hebben en zij voldoen niet aan het stereotype imago.⁷⁴ Hierin is een wisselwerking te zien tussen wat informanten zeggen over dat *ladinos* vinden dat ze de capaciteiten niet hebben en dat ze zelf vinden deze niet te hebben. Het volgende citaat illustreert dit goed:

⁷⁰ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

⁷¹ Gesprek met Marta (moeder) op 07-04-09.

⁷² Interview met Angela op 02-4-09.

⁷³ Interview met Ana-Maria op 14-04-09.

⁷⁴ Gesprek met Juana op 06-04-09.

“Voor een deel komt het door ons zelf, we hebben bijvoorbeeld angst dat we niet goed praten, maar het komt ook door de eigenaren van kanalen dat er geen *indígenas* op de televisie te zien zijn. Ze geven ons de kans niet door onze manier van praten, door hoe we eruit zijn en denken dat we het niet kunnen. Maar *indígenas* zijn ook minder voorbereid, omdat er interesse vanuit ons ontbreekt.”

- Ana-Maria⁷⁵

Hieruit blijkt dat er een minderwaardigheidscomplex wordt aangepraat door middel van televisiebeelden, ondanks dat Ana-Maria hier zegt dat *indígenas* minder voorbereid zijn. Yolanda zegt namelijk dat mensen nu meer en hoger opgeleid zijn dan voorheen. Meer *indígenas* studeren nu en werken bijvoorbeeld in banken. Dat er geen *indígenas* op televisie zijn, komt volgens haar doordat er niet genoeg geschikte en intelligente *indígenas* zijn. Daarnaast worden ze niet geaccepteerd, alleen maar om ‘het *indígena* zijn’. Het is raar, maar zo is het altijd geweest, vertelt ze me.⁷⁶ Overigens vertelt Elize me dat het ook niet in de inheemse cultuur zit om actrice te worden, het is hun droom niet.⁷⁷ Bovendien zegt Anamarisa dat *ladinos* de capabelen zijn, en dat zij niet ‘evengoed’ zijn als *ladinos*.⁷⁸ Uit deze vier gesprekken komt een duidelijk minderwaardigheidsgevoel naar voren. Angst niet goed genoeg en accentloos de Spaanse taal te beheersen, het ontbreken van interesse, zelf vinden dat er niet veel geschikte en intelligente *indígenas* zijn om te participeren op televisie, dat het niet in de cultuur zit en dat het geen droom van hen is geven dit goed weer. Hierbij vraag ik me af, of doordat mensen de mogelijkheid niet krijgen, ze denken gezien te worden als incapabel en hen gevoelens van schaamte opgelegd worden deze wil verdwijnt. Als dit het geval is, betekent dit dat hun participatie in de samenleving beperkt wordt. Hierbij is het belangrijk te vermelden dat het de televisiebeelden zijn die *indígenas* in Chichicastenango deze ideeën opleggen. Zij hebben zelf niet te kennen gegeven duidelijke ervaringen te hebben met de afwijzing door producenten.

5.3 Samenvatting

Het leven op televisie is anders en heeft geen enkele relatie met het leven dat mensen in Chichicastenango leiden. De mensen op televisie zien er volgens informanten beter en

⁷⁵ Interview met Ana-Maria op 14-04-09.

⁷⁶ Interview met Yolanda op 14-04-09.

⁷⁷ Interview met Elize op 25-03-09.

⁷⁸ Interview met Anamarisa op 01-04-09.

gelukkiger uit. Televisie laat een stereotype schoonheidsideaal zien en met name de jeugd neemt de manier van kleden en benadering van problemen uit televisieprogramma's over. Deze manier van leven en kleden zien mensen terug in het leven in de steden en dat van toeristen. *Indigenas* identificeren hen als gelukkig, knap en intelligent, waardoor ze hier tegenop kijken. Televisie legt hierdoor een latino identiteit op wat problematisch kan zijn voor het behoud van inheemse identiteit. Uit verklaringen die *indigenas* geven voor het tekortschieten van inheemse identiteit op televisie heb ik vervolgens laten zien dat dit komt doordat zij de mogelijkheden niet krijgen, omdat ze niet over de capaciteiten beschikken. Daarentegen is gebleken dat zijzelf ook vinden niet over deze capaciteiten te beschikken, waardoor het lijkt dat hen een minderwaardigheidscomplex wordt aangepraat via beeldmateriaal dat ze zien. De interpretatie en betekenis van televisiebeelden door *indigenas* moet geplaatst worden in de cultureel-historische context, zoals ik in heel deze scriptie dit geprobeerd heb te doen, om te begrijpen of het verdwijnen van de wil om te participeren door dit minderwaardigheidscomplex wordt beïnvloed. In de conclusie zal ik daarom de empirie samenbrengen met verschillende theorieën, beschreven in hoofdstuk een, om antwoord op de hoofdvraag te kunnen geven: Hoe beleven *indigenas* het behoud van inheemse identiteit ten aanzien van het medium televisie in Chichicastenango, Guatemala?

6. Conclusie

De Guatemalteekse televisie laat identiteiten zien die niet overeenkomen met de beleving van identiteit door de inheemse bevolking van Chichicastenango. Hierdoor worden *indígenas* geconfronteerd met identiteiten, culturen en levenswijzen die afwijken van die van henzelf. Toch kijken ze hier veel naar, wat verschillende spanningen met zich mee brengt. Wat voor betekenis *indígenas* hieraan hechten moet worden geplaatst in de huidige en historische context van Guatemala van uitsluiting en discriminatie van de inheemse bevolking. Uit mijn onderzoek is gebleken dat de onderzoekspopulatie schaamte heeft voor de inheemse identiteit. Ondanks de strijd tegen discriminatie en voor participatie van de inheemse bevolking door verschillende organisaties als de Mayabeweging, het *municipalidad indígena* en Asdeco is de *ladino* identiteit in veel opzichten nog dominant. Met name televisie schiet tekort in de bevordering van culturele diversiteit in Guatemala, waardoor gevoelens van schaamte bevestigd worden. Dat *indígenas* hiermee kampen is te verklaren vanuit de huidige context en geschiedenis van Guatemala. Identiteit wordt immers geconstrueerd door een set van toegeëigende en toegeschreven eigenschappen, in relatie tot de eigen groep en de ander en wordt beïnvloed door ervaringen in het verleden, het heden en verwachtingen in de toekomst. De oplegging van identificaties door de dominante *ladino* groep komt in deze historische en hedendaagse context duidelijk naar voren, waardoor persoonlijke, inheemse identiteiten tegengesproken worden. Hierdoor handelen *indígenas* met een identiteitsconflict. Met name televisie laat deze dominante identiteiten duidelijk zien, dit vormt het modebeeld waardoor de *traje* en de inheemse taal als ouderwets en traditioneel wordt gezien. De inheemse bevolking identificeert de mensen op televisie als gelukkig, knap en intelligent. Daarom kan het overnemen van deze levenswijze in hun ogen een manier tot emancipatie zijn. Op lokaal niveau is het echter, vooral om economische redenen, belangrijk de *traje* te blijven dragen en K-iché te spreken, wat de belangrijkste markers van inheemse identiteit zijn. Individuen willen bovendien niet afzien van hun inheemse identiteit voor het vergaren van een betere positie. Toch zien mensen deze markers van identiteit in Chichicastenango vervagen. Informanten die niet of nauwelijks de *traje* dragen of de inheemse taal niet spreken identificeren zichzelf toch als *indígena*, maar wanneer anderen hier niet aan voldoen zeggen ze dat inheemse identiteit verdwijnt. Informanten geven te kennen dat voornamelijk de jeugd de Spaanse taal en de westerse kleding overneemt en hierdoor handelt met gevoelens van schaamte en een identiteitsconflict. Dit kan verklaard worden vanuit het idee van het

prototype. Hieruit blijkt dat identiteit gebaseerd is op een waardig prototypebeeld van de groep in relatie tot groepsidentiteit die terugslaat op persoonlijke identiteit.

Deze gevoelens van schaamte zijn echter ook zichtbaar bij de informanten zelf, maar op een andere manier. Dit blijkt namelijk uit de verklaringen die zij geven voor het tekortschieten van inheemse identiteit op televisie. Hierin is een wisselwerking te zien tussen wat ze zeggen over dat *ladinos* vinden dat ze de capaciteiten niet hebben en dat ze zelf vinden deze niet te hebben. Hierdoor wordt hen een minderwaardigheidscomplex aangepraat, die eveneens terug te verklaring is door de vorming van identiteit, in dit geval namelijk dat identiteit geconstrueerd wordt in relatie tot 'de ander'. Televisie legt door het weergeven van een *ladino* identiteit in programma's dus op verschillende manieren gevoelens van schaamte op, die invloed hebben op de participatie van *indígenas*. Ze hebben angst voor verwerping en hebben de wil niet om te participeren. Wanneer er echter wel aandacht voor inheemse identiteit is, doordat bijvoorbeeld een *indígena* het nieuws presenteert, zien *indígenas* dit als positieve discriminatie. Wanneer zij verworpen worden, of er juist aandacht naar hen uitgaat, vragen zij zich hierdoor af of dit komt door hun persoonlijkheid of door hun identiteit. Hierdoor kunnen mensen overgevoelig zijn voor verwerping, wat tevens invloed heeft op de mate van participatie. Uit de theorie blijkt dat televisiebeelden bij kunnen dragen aan een nationaal gevoel, inzichten in de eigen situatie en het bevorderen van integratie, maar uit dit onderzoek is echter het tegengestelde gebleken. Televisie legt hedendaags een bepaalde levenswijze en identiteit op die gebaseerd is op de dominante groep. Dit opent inderdaad de ogen van *indígenas*, maar gevoelens voor schaamte en angst voor verwerping geconstrueerd in het verleden worden hierdoor echter bevestigd. Daarnaast bevestigt dit onderzoek ook enkele theorieën, namelijk dat televisie regionale en culturele verschillen binnen landen meer gelijk maakt waardoor culturele diversiteit verminderd wordt en het participatie van de inheemse bevolking in de samenleving in de weg staat.

Hierdoor is de multiculturele samenleving van Guatemala, waarbinnen iedereen zijn identiteit kan uiten zonder hierdoor benadeeld te worden, nog steeds problematisch te noemen. Televisie speelt een belangrijke factor hierin, omdat het een *ladino* identiteit oplegt, waardoor de inheemse bevolking van Guatemala kampt met een identiteitsconflict, gevoelens van schaamte en angst voor verwerping. Gelukkig geven informanten aan dat het beetje bij beetje beter wordt in de samenleving en dat ze steeds meer geaccepteerd worden, maar de televisie schiet hier nog ernstig in tekort. *Indígenas* zijn zich steeds meer bewust van hun rechten en er zijn organisaties zoals het *municipalidad indígena* en Asdeco die mensen hier bewust van maken. Ik vond het dan ook heel mooi om te zien dat er een meisje in *traje* op

Guatemalteekse regeaton in een discotheek stond te dansen, zonder schaamte en met een ontzettende glimlach en gelukkige uitstraling op haar gezicht. Dat de inheemse burgemeesters in *traje* naar de *Pollo Campero* gaan, de Guatemalteekse *Kentucky Fried Chicken*, en hier gewoon hun gebruiken voortzetten. Ze gingen staan rondom de tafel en begonnen hardop te bidden om God te bedanken voor deze heerlijke maaltijd. Om daadwerkelijk een multicultureel Guatemala te kunnen bereiken zou er meer ruimte gegeven moeten worden voor culturele diversiteit, waardoor het afspiegelen hiervan op de televisie een eerste stap in de goede richting zou kunnen zijn. *Indígenas* zullen zich hierdoor minder ‘anders’ gaan voelen, waardoor schaamte en angst voor verwerping minder kunnen worden. Tevens kan dit meer acceptatie en herkenning door *ladinos* bewerkstelligen. Ik hoop door dit onderzoek naar media het belang van het kijken naar de culturele en historische context om processen in de samenleving te kunnen verklaren benadrukt te hebben en u een interessante blik te hebben gegeven op de rol die televisie kan spelen in een multiculturele samenleving.

Literatuurlijst

Abu-Lughod, L.

1997 'The interpretation of culture(s) after television.' *Representations* 59: 109-134.

Ashforth, B. E., Mael, F.

1989 'Social Identity Theory and the Organization.' *The Academy of Management Review* 14(1): 20-39.

Benavides, H.

2008 *Drugs, thugs, divas: telenovelas and narco-dramas in Latin America*. Austin: University of Texas Press.

Chryssochoou, X.

2007 *Cultural Diversity: its social psychology*. Oxford (etc.): Blackwell Publishing

Fischer, E.F., Brown, R.

1996 *Maya cultural activism in Guatemala*. Austin: University of Texas Press.

Ghorashi, H.

2001 *Ways to survive battles to win: Iranian women exiles in the Netherlands and the US*. Nijmegen: Katholieke Universiteit.

Grandin, G.

1997 'To end with all these evils. Ethnic transformation and community mobilization in Guatemala's Western highlands, 1954-1980.' *Latin American Perspectives* 24 (2): 7-34.

Hippolyte Ortega, N.

1998 'Big snakes on the streets and never ending stories: the case of Venezuelan telenovelas.' In *Imagination beyond nation: Latin American popular culture*. Bueno, E. P. and Caesar, T., eds. 64-80. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Hogg, M. A., Terry, D. J.

2000 'Social identity and self-categorization processes in organizational contexts.' *The Academy of Management Review* 25(1): 121-140.

Kottak, C.P.

1990 *Prime time society: an antropological analysis of television and culture*. California: Wadsworth publishing company.

Nagel, J.

2003 *Race, ethnicity, and sexuality: intimate intersections, forbidden frontiers*. New York, Oxford: Oxford University Press.

Rasch, E.D.

2008 *Representing Mayas: indigenous authorities and the local politics of identity in Guatemala*. Utrecht: Utrecht University.

Rofel, L.

1994 'Yearnings: televisual love and melodramatic politics in contemporary China.' *American Ethnologist* 21: 700-722.

Sanabria, H.

2006 'Manifestations of popular culture.' In: Sanabria, H., *The anthropology of Latin America and the Caribbean*. Boston (etc.): Pearson, pp. 314-350.

Spitulnik, D.

1993 'Anthropology and mass media.' *Annual review of anthropology* 22: 293-316.

Vink, N.T.M.

1988 *The telenovela and emancipation: a study on TV and social change in Brazil*. Amsterdam: Royal tropical institute.

Wekker, G.

1998 'Gender, identiteitsvorming en multiculturalisme; noties over de Nederlandse multiculturele samenleving.' In: Geuijen, C., *Multiculturalisme*. Utrecht: Lemma, pp. 39-53.

Wilson, R.

1995 *Maya Resurgence in Guatemala. Qeqchi' Experiences*. Norman: University of Oklahoma Press.

Overeenkomsten:

Agreement on Rights and Identity of Indigenous People, deel van de Acuerdo de Paz Firme y Duradera, Guatemala (1996).

http://www.usip.org/library/pa/guatemala/guat_950331.html

Bijlage 1 Reflectie

De eerste dag liep ik door het dorp om het te verkennen. Het was zondag en iedere zondag en donderdag is er een grote markt in Chichi, waardoor de drukte en armoede me overweldigde. De volgende dag voelde ik me echter al een stuk beter. Toen aan de slag met mijn onderzoek. Waar moest ik beginnen? Ik had besloten om maar meteen op pad te gaan. Ik liep verschillende openbare plaatsen binnen om me voor te stellen en te vertellen wat ik in Chichi deed. Wanneer ik echter vroeg of ik ze een keer kon interviewen of televisie met me wilde kijken werd het lastiger. Veel mensen zeiden dat ze daar geen tijd voor hadden, dat ze niet kijken, dat ze ver weg wonen en openbare plekken met een televisie zijn er niet. Later heb ik besloten om minder snel te vragen of mensen het misschien leuk zouden vinden om een keer met mij naar televisie kijken, door in het begin enkel informele gesprekken te voeren. Het belangrijkste wat ik hieruit heb geleerd is het belang van netwerken. Tot de meeste informanten heb ik toegang gekregen doordat ik door een bekende van hen werd geïntroduceerd.

Na enkele dagen kon ik dan echt aan de slag, participierend observeren. In het begin viel het observeren van televisiebeelden en de mensen die ernaar kijken echter tegen. Reacties vielen me niet echt op en na een aantal keer televisie gekeken te hebben dacht ik wel een beeld te hebben van wat er vertoond werd. Het voeren van informele gesprekken en het interviewen gingen daarnaast wel erg goed. Ik vond dit erg leuk en interessant om te doen en had ook het gevoel dat ik hier veel informatie uit kon halen. Na het bezoek van Gerdien Steenbeek aan Chichicastenango had ik nieuwe inspiratie gekregen, om dit probleem aan te pakken en tevens het onderzoek voor mijzelf interessanter te maken. Ik ging me meer concentreren op inheemse identiteit en welke rol dit speelt binnen de emancipatie van *indigenas* om vervolgens te kijken naar welke rol televisie hierin speelt. In het begin deed ik dit andersom, waardoor ik veel televisie keek en later pas praatte over hoe informanten inheemse identiteit terug zagen komen op televisie. In het begin had ik nog niet echt plezier in het doen van veldwerk, maar later begon ik er de bijzondere dingen van in te zien. Ik merkte dat door mijn toenemende interesse, informanten het ook leuker begonnen te vinden om me dingen te vertellen. Hierdoor werd ik meer geaccepteerd, bouwde ik rapport op en werd ik meer opgenomen binnen de inheemse gemeenschap, wat te zien is op de foto hieronder (foto 5). In het begin vond ik het nog lastig om gesprekken niet te veel te sturen. Als ik bijvoorbeeld een vraag stelde en de informant snapte het niet helemaal of gaf niet direct

antwoord, was ik snel geneigd voorbeelden te noemen die het antwoord van de informant kunnen beïnvloeden. Later ben ik hier beter op gaan letten.

Tijdens mijn interviews heb ik steeds vrij uitgebreide aantekeningen gemaakt die ik vervolgens op mijn laptop verder uitwerkte. Hierbij heb ik iedere keer een soort vignet geprobeerd te maken van de situatie en wat er gezegd werd. Dit heb ik zo gedaan bij informele gesprekken en bij wat meer gestructureerde interviews omdat ik al mijn interviews altijd als een informeel gesprek heb geprobeerd te voeren. Tijdens mijn veldwerk heb ik regelmatig gereflecteerd op de methoden van onderzoek en de informatie die ik tot dan toe verkregen had. Door hier over na te denken wist ik wat er nog miste en wat ik kon verbeteren, waardoor mijn veldwerk kwalitatief beter werd, maar ook steeds leuker werd om te doen. Doordat later in het veldwerk ik meer vriendschapsrelaties kreeg met informanten en mensen meer dingen met me gingen delen vond ik het doen van veldwerk een heel bijzondere ervaring die ik nooit zal vergeten.



Foto 5: Tijdens mijn veldwerk, in het restaurant van een aantal informanten. | Lieke Sanders

Bijlage 2 Resumen (samenvatting in het Spaans)

Estereotipos en la televisión Guatemalteca: tensiones entre la identidad indígena y la emancipación en Chichicastenango, Guatemala

La cuestión central en esta tesis es: ¿Cómo experimentan indígenas la preservación de la identidad indígena con el respecto al medio televisión en Chichicastenango, Guatemala? Para responder a esta pregunta, yo hice trabajo en el campo durante ocho semanas en este pueblo, después hice mi investigación en relación con la teoría existente. El objetivo era obtener conocimiento y comprensión de la influencia que tiene la televisión en la formación de una sociedad intercultural. También lo es pertinente, porque las organizaciones y el gobierno pueden usar los resultados de esta investigación para solucionar los problemas de la discriminación y la creación de una sociedad intercultural y dará conocimientos interesantes sobre estas cuestiones.

Guatemala tiene una población multiétnica, pero el grado de interculturalismo es muy cuestionable. La televisión Guatemalteca muestra identidades que no son coherentes con la percepción de la identidad de la población indígena de Chichicastenango. Por eso los indígenas ven identidades, culturas y estilos de vida diferentes cuales no coinciden con su propia vida. Pero si se ven mucho, que diferentes tensiones trae consigo. Es importante mirar al contexto histórico y actual de Guatemala de exclusión y discriminación contra la población indígena para saber cual sentido los indígenas tienen que ellos no estan en la televisión. Mi investigación ha demostrado que la población de estudio tiene vergüenza por la identidad indígena. A pesar de la lucha contra la discriminación y para la participación de la población indígena por diversas organizaciones como el Movimiento Maya, la municipalidad indígena y Asdeco, la identidad ladino todavía esta dominante en muchos aspectos. En particular, la televisión es insuficiente en la promoción de la diversidad cultural en Guatemala, cuál los sentimientos de vergüenza confirma. La televisión muestra identidades dominantes, que es la moda. Por eso la gente ve el traje y el idioma indígena tan antigua y tradicional. La población indígena identifica a las personas en la televisión como feliz, guapo e inteligente. Por tanto, obtener esta forma de vivir puede ser una posibilidad a la emancipación. En el plano local lo es sin embargo, especialmente por razones económicas, importante usar el traje y hablar K-

iché, que son los principales marcadores de la identidad indígena. Además las personas no quieren renunciar su identidad indígena para obtener una mejor posición. Sin embargo, la gente ve estos marcadores de identidad en Chichicastenango ser borrosas. Los informantes dicen que sobretodo los jóvenes prefieren el español y la ropa occidental y por eso tienen sentimientos de vergüenza y un conflicto de su identidad.

Estos sentimientos de vergüenza también son visibles con los informantes, pero de otra manera. Esto se refleja en las declaraciones que se dan a la falta de la identidad indígena en la televisión. Esto muestra una interacción entre lo que dicen de que los ladinos piensan que indígenas no tienen las capacidades y que ellos piensan no tienen estas. Esto les da un complejo de inferioridad. La televisión impone sentimientos de vergüenza de diferentes maneras, por una reproducción de una identidad ladino que afecta a la participación de indígenas. Tienen miedo de rechazo y la voluntad no participar. Si, en cambio, se centran en la identidad indígena, por ejemplo, un indígena presenta las noticias, indígenas pueden ver esto como una discriminación positiva. Cuando ellos son rechazados, o si hay atención a ellos, pedirles que esto es debe a su personalidad o su identidad. Por eso personas pueden ser hipersensibles al rechazo, que también afecta el grado de participación. La teoría muestra que las imágenes de televisión pueden contribuir a un sentimiento nacional, conocimiento en la propia situación y promover la integración, pero esta investigación muestra lo contrario. Contemporáneo, la televisión impone un estilo de vida y identidad basado en el grupo dominante. Este abre los ojos de los indígenas, pero los sentimientos de vergüenza y miedo al rechazo construido en el pasado, sin embargo, son confirmados. Además, esta investigación confirma algunas teorías, a saber que la televisión hace las diferencias regionales y culturales dentro de los países más iguales que reduce la diversidad cultural y que lo es un obstáculo para la participación en la sociedad por la población indígena. Por eso la sociedad intercultural de Guatemala, donde todos puedan expresar su identidad, todavía sigue problemático. Televisión influye esto porque impone una identidad ladino, con el resultado que la población indígena de Guatemala enfrenta con conflicto de identidad, sentimientos de vergüenza y miedo al rechazo que influye su participación en la sociedad.

¿Qué entendemos por identidad? Entendemos que la identidad es la esencia de uno mismo, pero ¿Cuál es nuestra identidad como indígenas guatemaltecas? En realidad actualmente no sabemos cual es nuestra identidad. Pensamos que es todo lo que nos ponen en la televisión, las cosas que vemos y escuchamos, pero en realidad eso no es más que una imitación de identidad de costumbres extranjeras, un robo de identidad.

Nosotras muchas veces por desconocimiento de nuestros verdaderos valores culturales nos dejamos llevar, y continuamos en la



Participantes de "Voces de Cambio".

¿Por que se esfuerzan tanto en una imagen superficial?

ignorancia de nuestra identidad, la cual como guatemaltecos es rica, no solo porque nuestro país está lleno de cultura, si no por que en realidad nuestra identidad guatemalteca es indígena y pluricultural. Esta se ha visto afectada por los estereotipos que nos imponen; mujeres perfectas con una imitación de cultura, y eso es lo que vemos en los medios de comunicación como en la televisión.

20

Es más, muchos de los programas transmitidos departamentalmente que se dicen llamar "guatemaltecos" nos transmiten culturas extranjeras y prácticamente nos exigen que sigamos un patrón o estereotipo. Por que los productores guatemaltecos buscan en otro lugar material para los programas, cuando lo tienen todo al alcance de sus manos. ¿Por que se esfuerzan tanto en una imagen superficial?

La pregunta es: Si somos mujeres guatemaltecas con una propia identidad indígena ¿Por que no la vemos reflejada en los medios? ¿Por que tenemos que seguir imitando costumbres extranjeras? ¿Por qué

nos vemos influenciadas y muchas veces afectadas por esos estereotipos? Las respuestas las encontramos en la falta de difusión de nuestra propia cultura. El seguir ciertos estereotipos también podríamos verlo como un factor para la aceptación.

En este caso caeríamos a la discriminación y no solo a la irracional discriminación de algunos grupos, sino a la discriminación de nuestras propias raíces, de nuestra identidad. La cual como mujeres tenemos el derecho y obligación de conservar, transmitir y difundir para que no se vea pisoteada exterminada y sustituida por el imperialismo cultural, del cual somos víctimas.

En realidad somos cómplices de esta imitación y venta de ideas ya que dejamos que suceda y muchas veces lo promovemos, cuando no nos aceptamos como somos, cuando aceptamos que nos vendan "la imagen perfecta y el comportamiento perfecto". Estos no nos pertenecen y mucho menos

nos identifican, el no seguir estos estereotipos, nos ha llevado al miedo del rechazo y de la discriminación y nos ha obligado en muchos casos a cambiar nuestro bello traje típico, a dejar atrás nuestros idiomas mayas, a olvidar nuestras costumbres y sustituirlos por insípidos intentos de cultura, y lo peor es que por el mismo rechazo a nuestra identidad nos discriminamos a nosotras mismas al querer vernos como no somos en realidad. Muchas veces vemos en los medios de comunicación, mujeres superficialmente bellas y casi nunca vemos mujeres indígenas, pero en realidad ¿las contratan por su imagen o por que saben hacer su trabajo?, En nuestro medio existen muchas mujeres capacitadas, mujeres realmente productivas que merecen y se les debería dar un espacio de participación en todos los hábitos sociales, pero en muchos casos por la ignorancia de la situación pluricultural de Guatemala discriminan a algunos grupos indígenas y les niegan la participación y en muchos casos también les niegan la oportunidad de un trabajo.

Brenda Zapata es integrante de la red permanente de la Asociación Voces de Cambio.

Continúa en la pag. 22



What do we understand about our identity? We understand that identity is the essence of self, but how can we describe the identity of Mayan women and Guatemalans? Actually we don't know what our identity is. We think that it is that which is portrayed on TV in the programs we watch, but that is nothing more than an imitation of a foreign identity.

Often, because we don't recognize our real cultural values, we become carried away and ignore our true identity; one that by the way is very rich, not only because our country is filled with culture, but because it's both indigenous and multicultural.

Perceptions of our own identity have been affected by the stereotypes perpetuated in the media of "perfect women." Many of the "Guatemalan" programs that are transmitted, show foreign cultures and practically demand us to follow them. Why do Guatemalan producers look to other places for material for their programs, when they have everything they need here? Why is so much effort put into creating this superficial image?

The question is: If we are Guatemalan women with our own identity, why don't we see this reflected in the media? Why do we have to keep imitating foreign customs? Why do we have to be influenced, and sometimes affected, by these stereotypes? We can find the answers in the lack of diffusion of our own culture and also that some people continue to follow these stereotypes, in order to achieve acceptance.

If this continues, we will suffer discrimination, not only through the irrational discrimination from certain groups, but also discrimination from our roots and our identity. We as women have the right and obligation to preserve and transmit our true identity so that it won't be exterminated or substituted by the cultural imperialism that we are victims of. Sadly however we permit this imitation of our culture to occur; we let it happen and sometimes we even promote it, by not accepting ourselves the way we are and accepting this "perfect image and perfect behavior".

This image doesn't belong to us, however discrimination and the fear of rejection as a result of not adhering to this stereotype has, in many cases, compelled us to change our traditional dress, to leave behind our Mayan languages, to forget our way of life and to substitute them for a superficial imitation of another culture..

What's even worse is that due to this rejection of our identity we are at the same time discriminating against ourselves. We are forever watching women on TV who are



Photo: Voces de Cambio

superficially beautiful but hardly ever see indigenous women. But are these women hired because of their looks or because they know how to perform their work? There are many able, productive women that both deserve and should have fuller participation in every area of society. In many cases however, because of this ignorance of the multicultural situation in Guatemala, these women are discriminated against and denied the opportunity of work and full participation in society.

Brenda Zapata is a member of the women's permanent network Voces de Cambio.

Continued on page 23



Todos los guatemaltecos debemos de saber que poseemos una identidad como indígenas que somos, esta es muy amplia pero no difícil de observar, un gran ejemplo: es la cultura, que engloba lo que son: las costumbres y tradiciones de cada pueblo maya. Pero la más grande e importante muestra de identidad

Muchas veces las personas que se ven obligadas a emigrar de los municipios, cargando con ellos su propia identidad, con un propio lenguaje y propia cultura; se ven obligados a dejarlo todo atrás y sustituirlo por el castellano y dejan de usar su traje típico por adaptarse a la ciudad. Y es allí donde se va perdiendo su propia identidad. Pero

Muchas veces las personas que se ven obligadas a emigrar de los municipios, cargando con ellos su propia identidad, con un propio lenguaje y propia cultura; se ven obligados a dejarlo todo atrás y sustituirlo por el castellano y dejan de usar su traje típico por adaptarse a la ciudad. Y es allí donde se va perdiendo su propia identidad.

indígena es el idioma materno o como se le conoce comúnmente idioma indígena, que con el pasar de los días se esta perdiendo, por distintas razones y una de estas puede ser, la discriminación que se vive todos los días y que se manifiesta de diferentes maneras, una de ellas es la sustitución del idioma maya a tal grado de perderlo. Este problema no solo se da en los centros educativos en donde no se habla el español, también se da en los lugares en donde el 98% de los alumnos hablan un idioma indígena. Quiere decir que nuestros maestros no están capacitados para poder impartir sus clases en diferentes idiomas mayas y a causa de esto lo alumnos se ven obligados a aprender el castellano e ir olvidando su idioma materno.

¿Por que los guatemaltecos nos avergonzamos de lo que verdaderamente somos? si como guatemaltecos tenemos un gran legado cultural que debemos transmitir y portar con orgullo y dignidad, deberíamos recapacitar, analizar y comprender que nuestra situación multilingüe es lo que nos hace ricos y únicos ya que somos uno de los pocos países que cuentan con esa maravillosa ventaja.

Pero no solo veamos las cosas negativas de este problema; sino seamos positivos y busquemos soluciones a todas estas situaciones, un ejemplo de ello es que en Quetzaltenango existen escuelas bilingües en donde las clases son impartidas en algunos idiomas mayas como lo son en Mam y K'iché, estos idiomas son los que

predominan en el área del occidente del País, en estas escuelas los maestros están capacitados para impartir sus clases en estos dos idiomas, esto se hace con el deseo de rescatar gran parte de nuestra identidad. Tal es el caso de la Escuela Bilingüe (EMBI) que cuenta con más de 300 alumnos a los que se les imparte educación bilingüe.

En todo el departamento existen 150 escuelas bilingües, con 820 maestros que imparten educación alrededor de 24 mil 600 estudiantes. Nos damos cuenta que podemos salvar nuestros idiomas y con ello parte de nuestra identidad maya; pero todos debemos de colaborar y ayudar, sobre todo a esas personas que tienen la gran habilidad de practicar un Idioma Indígena. Sintámonos orgullosos de ser guatemaltecos y de pertenecer a un país con muchas riquezas que debemos conservar.

Belén Pac y Brenda Zapeta pertenecen a la red permanente de señoritas de Voces de Cambio

Voces de Cambio es un programa extra-aula para mujeres jóvenes de Quetzaltenango, Guatemala, que fomenta el desarrollo intelectual y creativo, así como la auto-confianza y el liderazgo. A través de la expresión creativa –principalmente la redacción y la fotografía– Voces de Cambio cree que las mujeres jóvenes pueden empezar a desafiar las normas sociales destructivas y profundamente arraigadas, que las excluye de contribuir al desarrollo de una Guatemala justa y democrática. Voces de Cambio nació de la necesidad de proveer un espacio seguro para las jóvenes guatemaltecas para empezar a imaginar, desarrollar y tomar un nuevo rol en su casa, escuela, y comunidad.

www.vocesdecambio.org



Every Guatemalan realizes that part of our identity comes from the local indigenous people, and that it is a large part, but also a hard one to observe. In fact, you could say our whole culture has indigenous roots, because it carries on traditions from every Mayan people. However, the biggest and most important aspect of our indigenous identity is the existence of native languages.

These are sadly being lost over time for various reasons, such as the discrimination that we live with daily and that is shown in many ways. The substitution of the Spanish language for Mayan languages is a major problem for cultural identity in Guatemala.

This language problem is serious, because in many schools, not only do the students not speak Spanish, but as many as 98% of the students speak an indigenous language. Usually this has meant that the teachers are not able to teach their classes in different Mayan languages, and because of this,

and dignity, so we should rethink and analyze the situation, and realize that our multilingual position is what makes us unique.

However, let us not focus only on the negative aspects of this situation: let us look at the positive side as well. One example of progress is that in Quetzaltenango there are bilingual schools where classes are taught in Mayan languages such as Mam and K'iché. These languages, the most common ones in the highlands, are used by the teachers in some schools, in order to preserve the identity of the students. For example, the Bilingual School (EMBI), has more than 300 students who receive a fully



Participant of Voces de Cambio working on a writing exercise.

They also leave their typical clothing in order to adapt themselves to the city. And that is where they start to lose their identity.

students are obliged to learn Spanish and therefore to forget their native language.

Many times people are compelled to emigrate from their towns or cities, taking with them their own identity, their language and culture. However, in their new home they are forced to leave all that behind, and to adopt the Spanish language. They also leave their typical clothing in order to adapt themselves to the city. And that is where they start to lose their identity. But, why are we Guatemalans ashamed of what we truly are? We have a cultural legacy that can be transmitted with pride

bilingual education. There are more than 150 bilingual schools in the whole area, with 820 teachers who teach over 24,600 students.

We can save our languages and with them our Mayan identity, but we must all work together, especially those who have the ability to speak a native language. Let us all feel proud of being Guatemalans and belonging to this unique culture. Let us work to preserve it. 🌍

Belén Pac and Brenda Zapeta belong to the women's network Voces de Cambio

Voces de Cambio is an extra curricular program for young women of 23 Quetzaltenango, Guatemala, established to aid intellectual development, creativity, self confidence, and leadership. Through creative expression, primarily editing and photography, Voces de Cambio believes that young women can begin to challenge the profoundly established destructive social norms that exclude them from contributing to the development of a just and democratic Guatemala. Voces de Cambio was established to provide a safe place for young Guatemalans to begin to imagine, develop, and take on a new role in their homes, schools, and communities.

www.vocesdecambio.org

Bijlage 4 Televisiegids

Prensa Libre 18-3-09

T.V. LOCAL																		
	14:00	14:30	15:30	16:00	16:30	17:00	17:30	18:00	18:30	19:00	19:30	20:00	20:30	21:00	21:30	22:00	22:30	23:00
	GUATE VISION			Pobre Millonaria	Paparazzi TV	Todo Bebé	Noticiero GUATE VISION	¿Quién tiene la razón?	Casos de Familia	Noticiero GUATEVISION	Chispuditos	Punto G	Casa de Dios					
3	Caso Cerrado	Programa: La Vida es una Canción		Tu Voz Estereo	Querida Enemiga	Al Diablo Con Los Guapos		Noticiero: TeleDiario	Municipal Vrs. Zacapa	La Hija Del Mariachi	Decisiones		Al De La					
7	Dame Chocolate	Pasiones Prohibidas		Central De Abasto	Primer Impacto	Lo que Callamos las Mujeres		Cuidado Con El Angel.	El Rostro De Analia	Sin Senos No Hay Paraiso	Noti-7		A Gr					
11	New York Al Desnudo	El Séptimo Cielo		Beverly Hills 90210	Hechiceras		DESCENSO EN LO PROFUNDO Luke Perry, Rick Roberts, Michael Dorn		STUART LITTLE Geena Davis, Hugh Laurie		AGENTE ENCUBIE Michael Dudikof Brennan Elliott							
13	Baby Looney Tunes	American Dragon	Zatch Bell	Lilo & Stich	Dora e Mon	Naruto	Código Postal	El Chapulín Colorado/ El Chavo del Ocho.	Futurama	Los Simpson	Aunque Usted No Lo Crea De Ripley.	Tele Centro	C.S.I Miami	Nash E				
21	De Mujer A Mujer	Para Ti Mujer	Cam-Blando Tu Mundo.	Este Es Tu Día	Casa De Dios	Café Libre	El Poder De La Pasión	Disfru-Tando La Vida Diaria.	Reflexión Espiritual	Aquí entre Nos		Verdades que cambian vidas/Unikt	El Puede Hacerlo De Nuevo	Casa De Dios	Tiempo De Cambio	Rom-Piendo Los Límites	Gene-Ración Victo-Riosa	Es Tiempo.
27	Diles	Faces y Fases	Emily y Alexander	Súper Libro	El Club del Arca	Richard Scarry	Agua Viva	Zoboo-mafoo	En Contacto	Escalera Jacob	LA BIBLIA Palabra Infalible	Médicos	Vida Dura	Fundamento		Película		
TVA 31	Cosas De La Vida		Ventaneando		Que Buena Onda	Telenovela Enamórate	Telenovela Como En El Cine	Los 25+	Telenovela Contrato De Amor	Hechos Guatemala	Los protagonistas Guatemala	L Espec						

Bron: Prensa Libre 18-03-09.